

ציפית לישועה? באמת??

בירור מעמיק
בענין הציפייה לישועה
וחובותיה בתקופתנו

בין המצרים ה'תשע"ו

לתגובות הערות והצעות

039253@gmail.com

תודה רבה לכל העוזרים והמסייעים, וכן לאלו שעברו על הקונטרס והעירו והאירו וביקרו, הרב ז.ל. הרב י.נ. הרב י.מ. הרב י.א. הרב י.ל.ב. הרב ג.ר. שליט"א, ויה"ר שיזכו לראות יחד עם כל ישראל בנחמת ציון בקרוב בימינו. אמן.

א.

ליל תשעה באב ה'תשע"ה.

'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' נשמעה קריאתו החרשית של החזן, התפלה הסתיימה, ספסליו ההפוכים של בית הכנסת האפלולי החלו להתרוקן, פה ושם התיישבו על הקרקע אברכים בודדים ותלמודם בידם, זה קורא בסיפורי איכה רבה על חכמתם ומעלתם של ילדי ירושלים, זה עוסק באגדות החורבן שבמסכת גיטין, וזה לומד הלכות אבלות, כאשר מהעבר האחר ניתן לשמוע בקולו הנוגה והנעים כאחד של צעיר הקורא בספר ירמיהו ומזדעק עמו יחדיו 'אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך זכור אל תפר בריתך עמו'.

'איפה אני מוצא את עצמי בכל זה' מהרהר נחמיה בפעם הלא יודע כמה, כאשר קולות הלומדים מבלבלים את מוחו, ומחזירים תהיה זו למוחו ללא התקדמות, 'אני עצוב או לא?' הוא תוהה בינו לבין עצמו ללא מענה, אך אט אט ככל שהוא מחטט בליבו מתגנבת ללבו התחושה, שיותר ממה שהוא עצוב על בית המקדש שאיננו, ועל מלכות ישראל שאינה במקומה, ועל הגלות המרה שאנו נמצאים בה כמעט אלפיים שנה, הוא עצוב שהוא איננו עצוב, מרגיש זייפן על תחושות צער שמנסה להכניס לליבו ללא הצלחה מרובה, ספק רמאי ספק מרומה, מרגיש לא טוב עם עצמו שאינו מצליח להזדהות עם האבל שכל עם ישראל נוהג כאלפיים שנה, וכאשר הוא עושה לעצמו מבחן פנימי הוא מגלה שהצער שהיה לו בשבוע שעבר כשנאבדו לו חמישים נפש בגאולה, היה גדול פי כמה ואמיתי פי כמה מהצער שהיה לו בקריאת הקינות, מחשבה זו לא נתנה לו מנוח 'האם כה קטן אני? האם בית המקדש לא שווה אצלי חמישים נפש?' עודו תוהה ומבולבל שומע הוא קול חרישי בליבו פנימה, 'האם אתה אכן יודע על מה אתה מנסה לבכות? האם ניסת לחשוב מה לא טוב לך עכשיו ומה אתה מחכה שיהיה?', ושוב מפריע את ריכוזו קולו של אחד הלומדים 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבנינה' כאשר הוא מהרהר בחשש האם זה קשור גם אליו.

הרטט שבכיס מכנסיו מפריע אותו מהרהוריו, הוא ממחר לצאת מבית הכנסת, לא לפני שהוא מעיף מבט לכיוון השעון שמראה לו שהוא ישב כך קרוב לשעה, וכנראה שאף אסתי יושבת בבית וחכתה לו, או לחילופין הייתה עסוקה בהרגעת שני זאטוטיו הפטורים מאבלו של יום, אך יצא לאויר הצח שמחוץ לבית הכנסת מיהר לענות למכשיר שכבר החל להרעיש.

אסתי: נחמיה מה קרה איפה אתה?

נחמיה: מתנצל לא שמתי לב שהזמן עובר, ישבתי בבית כנסת אחרי הקינות.

אסתי: מה עשית? למדת?

נחמיה: לא חשבתי על תשעה באב, על הקשר של....

אסתי: טוב נחמיה אני מתה מעייפות, עכשיו גמרתי להשכיב את הילדים, אולי מחר תספר לי מה חשבת, יש לך מפתח?

נחמיה: כן יש לי מפתח בכיס, באמת כדאי שאני יסתובב קצת עם עצמי ויסדר לעצמי את המחשבות, אולי יהיה לי משהו יותר ברור לשתף אותך.

ב.

נחמיה החל להלך לאיטו, מנסה לקרוא את מחשבותיו לסדר, אך ללא הצלחה מרובה, מהלך לו ללא מטרה וללא אבחנה, כאשר רגליו מוליכות אותו משכונות הצפון בואכה רחוב הנביאים, כאשר הפעם היחידה שראשו ניווט את רגליו היה כאשר הגיע לסימטה ללא מוצא במשעוליה הצרים של שכונת מאה שערים, הוא יורד לאיטו את רחוב הנביאים, ופתאום הוא קופא על עומדו, כאשר לפתע הוא רואה את כיפת הזהב הנוצצת מזדקרת מולו, 'כאן זה היה!!!' כאן היה בית המקדש!!! על זה בכינו הלילה, הוא עדיין מבובל, אך מוצא את עיניו לחות ולוחש לעצמו 'כאן זה גם יהיה!!!'.

'אלך לי לעבר ירושלים העתיקה, העיר שחברה לה יחדיו' מהרהר נחמיה, 'עתה לפחות אני יודע להיכן אני הולך, תרתי משמעי' הוקל לו מעט כאשר יודע הוא שאף ליבו חס ומלא רגש, כאשר יודע הוא שבית המקדש אכן שווה אצלו יותר מחמישים ש, כאשר נוכח לדעת שבמסתורי נפשו הוא מרגיש קשור, הוא לא מנותק, נפשו עדיין הומיה, אולי המקום יגרום גם לסדר לו את המחשבות.

הוא מפנה את צעדיו לכיוון שער שכס, מהנהן בראשו לחיילים שומרי החומות, ונבלע בחומות העיר.

'קצת מפחיד ללכת כאן לבד ברחובות האפלים של העיר העתיקה' מהרהר נחמיה, 'אולי אומר כמה פרקי תהלים עד שאגיע לכותל'

למנצח על הגתית לבני קרח מזמור,

מה ידידות משכנותיך ה' צבאות,

נקספה וגם פלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי,

גם צפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרחיה את מזבחותיך ה' צבאות מלפי ואלהי,

אשרי יושבי ביתך עוד תהלוד סלה,

אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם,

עברי בעמק הבקא מעין ושיתוהו גם ברכות יעטה מורה,

ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון,

ה' אלהים צבאות שמעה תפלתי האזינה אלהי יעקב סלה,

מְגַנְנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהִבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ,

כִּי טוֹב יוֹם בְּחֻצְרֶיךָ מֵאֶלְפֵי בְחֻרְתֵי הַסְּתוּפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ....

בוסססס....איייייי!!!!!! מה זה???? מי זה????

'נחמיה! תגיד אתה נורמלי? אתה לא רואה לאיפה אתה הולך?' נשמע קול אחר

נחמיה: אה, זה אתה דוד? מאיפה הגעת? מאיפה יצאת? מה אתה עושה פה ברובע המוסלמי בשעות האלה?

דוד: אני עכשיו חוזר משעריו הצפוניים של הר הבית, התפללתי ליד כל אחד מהם, ועכשיו אני חוזר לביתי. ומה אתה עושה כאן? אתה נראה מהורהר, נתקעת בי ממש כמו שהרב שך היה נתקע בעמודים ומבקש סליחה, אני לא מכיר אותך כזה.

נחמיה: כן סליחה, אני באמת מאוד מהורהר, אני לא מתחבר כ"כ לצער החורב... האמת עכשיו כבר אני כן מתחבר קצת, לא יודע להגדיר את התחושות שלי, אני הולך לכותל אולי...

דוד: לא פגשת את האדם המתאים... האמת היא, אולי דווקא כן האדם המתאים, אני באמצע להסתבך לכיוון השני, יצאתי לחפש תקווה למרגלות הדום רגלי אלהינו, ועדיין לא מצאתי לי מנוח.

נחמיה: מה אתה מתכוין?

דוד: נראה לי שעדיף שנשב לדבר ברוגע – אם אפשר להיות רגוע ביום שכזה – אני מכיר כאן איזה גג שאפשר לשבת עליו, תוך כדי שרואים את מקום המקדש, וזוכרים את צער השכינה, את המקדש שהיה יכול להיות כאן ואיננו.

נחמיה: טוב, נלך.

ג.

לאחר כמה דקות של הליכה ברחובות העיר העתיקה, וטיפוס על כמה וכמה גרמי מדרגות, הגיעו השניים לגג מקומר הצופה על הר הזיתים, ובתווך מקום בית המקדש שהיה ושיהיה במהרה בימינו, השניים התיישבו על הגג המעוגל.

דוד: אולי תוכל להסביר לי איך יתכן שאינך מרגיש את צער החורבן, צער שקורע אותי כמדקרות חרב, כל פעם כאשר אני רואה את המקום הזה שהיה יכול להיות מקום השראת השכינה לעם ישראל ולעולם כולו.

נחמיה: תראה, עכשיו גם אני מרגיש את זה, אבל כאשר אני בא לפרוט הרגשות אלו לפרוטות איני מוצא משהו יותר מדאי מרגש, וכמעט ואני מרגיש שאיני אלא מרמה את עצמי, ומנסה להביא את עצמי לידי בכי על דבר שבאמת אינו כה מצער אותי.

דוד: אני עדיין לא מבין איך זה לא מצער אותך? מה אתה מרגיש שהכל טוב? כבר הגענו לימות המשיח?

נחמיה: טוב, תן לי לסדר את המחשבות שהציפו אותי הערב, ואח"כ נדבר.

לאחר כרבע שעה

נחמיה: אם נחלק את מה שאנו צריכים לצפות לו, אפשר לחלק את זה לשלוש נושאים. א. המצוות שנעשה כאשר יבנה ביהמ"ק, קרבנות, טומאה וטהרה, זרעים, ומתנות כהונה. ב. הבטחות השלווה והמנוחה שיהיה לנו כאשר תהיה הגאולה. ג. עניינים ניסיים יותר, נבואה, השראת השכינה, תחית המתים, ושאר הניסים שיהיו לעת"ל.

דוד: חלוקה יפה, אם כי יש לי להוסיף עליה ולשנות בה, אבל את זה נשאיר לאח"כ, קודם אני רוצה לדעת לאיזה ענין מהם אינך מתחבר.

נחמיה: את האמת שלאף אחד מהם אינני מרגיש מחובר מספיק, אם נדבר על הענין הראשון שיהיה לנו עוד מצוות, כמה שזה נשמע טוב, כאשר אני חושב על זה אני לא כ"כ מתרגש מזה, יש לנו כבר היום המון מצוות ציצית, תפילין, מזוזה, לולב, מצה, ואני לא שם לב שזה מה שמרומם את האנשים, שזה מה שמקשר אותם לקב"ה, נכון שחייבים לעשות אותם, אבל אני את עיקר הקשר שלי לקב"ה לא מרגיש כ"כ דרך מצוות אלו, אני מרגיש בעיקר כאשר אני מצליח לעשות שטייגען כמה שעות טובות, כאשר יש לי תפילה טובה, כאשר מתחדדות אצלי הרגשות נעלות של אהבת ה' ויראת ה', אבל את המצוות אני בכלל לא מרגיש במקום הזה, אז נכון בכל אופן אני רוצה לקיים עוד מצוות, כי כך ההלכה וזה הדין, אבל כל זמן שלא קיימתי ראשית הגז ולקט שכתה ופאה שעקרונית בידי לקיימם, וכל זמן שאיני בוכה על זה שלא קיימתי אותם, למה שאני אבכה על זה שלא קיימתי מצוות ראה או קרבנות, ובכלל לא ידוע לי שבדורות הקודמים היו תפילות או תעניות בכדי שיהיה לנו תכלת בציצית.

דוד: שומע, שאלת חכם חצי תשובה, וכבר יש לי הרבה מה לומר, אך מעניין אותי קודם לשמוע את דעתך על שני הנושאים הראשונים שהזכרת.

נחמיה: כן, לגבי הנושא השני של נבואות הנחמה והשלווה שיהיה לעם ישראל, אני לא מבין על מה אנשים בוכים בבית כנסת, אני שומע אנשים בוכים בקינות תוך כדי שהם מתארים כמה הם סובלים, אני לא יודע, אני מכיר את כולם אף אחד לא סובל וודאי לא יותר מהגויים, אני לא יודע אם מותר להגיד, אבל אני מרגיש שטוב לי לגמרי ובכלל לא מחכה שישתנה המצב, הלואי שכל החיים אני יוכל כך להמשיך ללמוד ברוע, וכמו שעושה אבי שליט"א מזה ארבעים שנה. ובכלל אני לא מבין מה בוכים על הגלות כשאנחנו בארץ ישראל, ויותר מזה אני לא מבין מה יותר טוב לנו כשאנחנו בארץ ישראל, מהבני דודים שלנו שגרים בריכוזים חרדיים גדולים בליקווד ובברוו-פארק ובגייטסעד, ובמידה מסויימת זה יותר מייאש, נו! הגענו לארץ ישראל, ומה יש לנו מזה?

דוד: ולגבי הנושא השלישי?

נחמיה: תגיד לי אתה פעם הצטערת שאתה הולך עם בגדים?

דוד: מה??????

נחמיה: מה שאתה שומע, אתה יודע שאדם הראשון קודם החטא היה ערום ולא התבייש ורק לאחר שאכל מעץ הדעת התחיל להתבייש ומשם התחילו כל הבגדים, זאת אומרת שהמעלה הגבוהה היא להיות בדרגה שלא צריך בגדים. לא נראה לי שהצטערת על זה פעם, ולמה? פשוט מאוד, כי אף אחד לא מצטער על דברים שהם ממנהגו של עולם והוא כבר רגיל אליהם מאז שהוא נולד, ולא נראה לי שאפשר לתבוע מבן אדם להצטער על זה שלא גודל לחם על העצים, ושאשה לא יולדת בכל יום, ואין אף אחד שיכול להתחבר לזה. נראה לי שגם אותו דבר לגבי נבואה, או שפתאום כל הלבבות של האנשים יהפכו למשהו אחר, שכל אלו דברים יפים לקרוא בנביאים, אבל לא נראה לי שזה דבר שבן אדם יכול להצטער מדי שהם לא קורים, זה משהו על טבעי שכשזה יקרה זה יקרה, וכל זמן שזה לא קורה אנחנו לא שם.

דוד: אני נהנה מאוד לשמוע את הניתוח שלך, ואת האמת שלא חשבתי על כל הטיעונים, אבל...

נחמיה: רגע, אני רק רוצה להוסיף משהו, יש כאלו שמדברים שהם מחכים להשראת השכינה, גם אתה הזכרת את זה מקודם, ואני לא יודע אולי אני סתום, אבל זה נשמע לי רק סיסמא בעלמא, אם אני יתפוס אחד כזה ויאמר לו 'בוא תעמוד עם שתי רגלים על הקרקע ותגיד לי מה בדיוק אתה רוצה?' לא נראה לי שהוא יצליח לומר לי משהו ברור, שוב, אלא אם כן הוא מדבר על ניסים, ועל זה כבר דברתי.

דוד: כמו שאמרתי, לא חשבתי על כל הטיעונים שהעלית, אבל בכל אופן אני לא מוצא את עצמי מותקף מהם, היות והציפייה שלי למצב השלם של עם ישראל נובע ממקום אחר, כמובן הוא גם כולל חלק מהדברים שהזכרת, אבל כשהם נמצאים בתוך המסגרת שאני משתוקק אליה, לא נראה לי שעדיין יהיה קשה לך מה ששאלת.

נחמיה: אדרבה אשמח לשמוע, בשביל זה התיישבנו.

דוד: רק אוסיף שגם אני מסובך מעט, וכפי שאמרתי לך כשנפגשנו, ואולי חבר ביקורתי כמוך עם שני רגלים על הקרקע יעזור לדברים שאני נבוך בהם.

נחמיה: בשמחה, רק שמתחילים מהבעיות שלי...

דוד: כמובן, אתה תפסת ראשון..... וחוף מזה, בלי שתחוש את הציפייה לגאולה כמוני, לא תוכל לעזור לי.

נחמיה: נשמע מענין מה אני יכול לעזור לך, לא כל כך מאמין שיש לי במה, אבל העיקר שתתחיל ונראה אחר כך...

דוד: לפני שאני מתחיל, אני רוצה לערוך לך בוחן פתע ביהדות....

נחמיה: בבקשה!

דוד: כפי שאמרת מקודם, את עיקר הקשר שלך עם הקב"ה אתה מרגיש בתורה או בתפילה או ברגשות נעלים, וכפי שידוע לי כך גם מרגישים רוב האנשים, אז אולי תוכל להסביר לי, מה ראה ה' לתת לנו תורה שלמה שעוסקת בשור שנגח את הפרה, ובנטילת ארבע מינים, ונתינת מתנות כהונה, וכל איסורי עריות, הרי כולם אינם עוסקים במהות הקשר של האדם עם הקב"ה, ברגש שבלב, ואינם עוסקים אלא בעוה"ז ובדברים חיצוניים, בכסף של האדם, בתאוות שלו, אמנם בספר דברים אנו מוצאים יותר עיסוק במצוות שבלב, אך כאשר אנו מגיעים לחז"ל למשנה לגמרא לראשונים ולאחרונים, אנו רואים את התופעה הזאת בעוצמה כפולה, הגמרא כולה עוסקת בדינים מדינים שונים על מקרים מוזרים שקרו ושיקרו ושלא יקרו, במקום לעסוק באהבת ה' וביראת ה' ובתפלה. והאמת היא שיותר קשה לי עליך מדוע במצוות הללו עצמם אינך מרגיש קשר עם הקב"ה, ואילו כאשר אתה עסוק כל היום בשור שנגח את הפרה אתה מרגיש קשר לקב"ה?

נחמיה: אוהא! באמת עשית לי מבחן פתע, אני לא כ"כ יודע מה זה קשור לתשעה באב, אבל אם אתה אוהב שזה מותר, אני יסמוך עליך, לגבי השאלה הראשונה, אני לא יודע, זה נושא שלם של טעמי המצוות, יש חינוך, יש כאלה שבכלל אוהזים שזה הכל גזרת הכתוב בלי טעם. ולגבי השאלה השנייה יש על זה נפה"ח בשער ד' שמסביר שכל מי שלומד שור שנגח את הפרה, זה כאילו שהוא אחוז ותפוס בקב"ה בעצמו.

דוד: נראה לי שעכשיו אתה עברת לסיסמאות.... תכלס' מה אתה עונה? וגם אחרי כל התשובות, זה גופא למה נגזר על האדם להתעסק כל היום בדברים גשמיים וזה כאילו הוא מתעסק עם הקב"ה? למה שלא יתעסק עם הקב"ה ואז הוא באמת יתעסק איתו בלי אילו ובלי כאילו?

נחמיה: צודק! אין לי תשובה, מה אתה אומר?

דוד: רגע, המבחן עוד לא הסתיים... עכשיו תסביר לי למה ה' נתן את התורה לעם שלם? ומה בכלל כל העסק שלנו עם 'עם ישראל', וכל התורה מלאה ביחס בין ה' לעם ישראל? מה כל הסיפור הזה, למה שלא לכל בן אדם יהיה את החשבון שלו עם הקב"ה כמה הוא דבוק בו וכמה הוא לא דבוק בו? ומה כל הסיפור הזה ש'היום הזה נהיית לעם', ו'כל ישראל ערבים זה לזה', לשם מה זה נצרך? מה זה כאן 'קבוצת רכישה' או אולי 'עסקת חבילה'?

נחמיה: יש הרבה מצוות שא"א לעשות ביחיד, כמו שופטים ושוטרים, ביהמ"ק, מלך, מלחמות, כהנים, לויים, ועוד.

דוד: מה רע בכך שלכל אחד יהיה מזבח בחצר ויקריב שם קרבנות לבד, אדרבה לי נראה שזה מתחיל ההפך, רק משום שה' כרת ברית עם כל העם יחד לכן צריך להיות מרכז עבודה אחד בביהמ"ק, וודאי מלחמות ומלכים, שזה בשביל שיהיה עם, וכן שופטים ושוטרים זה בכדי לסדר את עניני העם בין איש לרעהו, אבל אם אין עם אין צורך בשופטים ושוטרים, וודאי לא מיוחדים

לישראל, וכן כהנים ולויים זה רק כי לא כל אחד מקריב לעצמו, אלא הוא תלוי בסדר עבודה של עם עם אלהיו, ולמה לנו כל זה?

נחמיה: אשמח לשמוע את תשובותיך, אם הם יתיישבו ליבי, ולא תלך אף אתה על דרך הסיסמאות...

דוד: אשתדל, אך ברשותך אעדיף להתחיל מנושא עמוק יותר.

נחמיה: אם זה רק התחלה אין בעיה, העיקר שבסוף תוכל להסביר לי דברים אלו עצמם וארגיש אותם אף בשכל הפשוט, כבר מספיק סבלתי מסיסמאות שיש פער גדול בינם לבין העולם בו אני חי.

ה.

דוד: אם אנחנו מחפשים דרך להבין בצורה כללית לפחות, לשם מה נתן לנו ה' את כל המצוות המעשיות, אנחנו צריכים לחפש מה הוא אמר לשם מה הוא נתן לנו את התורה.

נחמיה: ודאי! אבל איפה תמצא את זה בתורה, את זה לומדים באריז"ל או ברמח"ל אולי גם במורה נבוכים, אבל אף פעם לא ראיתי פסוקים בתורה שמתייחסים לשאלה זו.

דוד: ומאיפה אתה חושב שהם הוציאו את זה אם לא מהתורה? ואכן הדברים מפורשים בתורה לאחר שה' ציוה את משה על בנין המשכן וכל כליו, אמר לו (שמות כט, מה-מו) 'ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים, וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם', ואם כל המטרה של יציאת מצרים זה בשביל שה' ישכון בתוך בני ישראל, אם כן אנו רואים אף שזה המטרה גם של כל התורה, שהרי התורה נתנה לעם ישראל שיצאו ממצרים, ואם כל המציאות של עם ישראל היא רק לשם הענין הזה של 'לשכני בתוכם' ודאי שאף התורה כולה עניינה לשם עניין זה.

נחמיה: לא שמתי לב עד עתה לעוצמה של המשמעות של פסוק זה, הייתי בטוח שדברים כאלה לומדים רק בספרי קבלה או מחשבה, על כל פנים אפשר להוסיף עוד לפי הפסוק הזה שהבאת, שאף בריאת העולם כולה היא לשם ענין זה וכמו שאומרים המקובלים, שהרי אף העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל שנקראו ראשית, וכפי שכותב רש"י בתחילת התורה, ואם זה המטרה של עם ישראל, זאת אומרת שזה גם המטרה של העולם.

דוד: יפה מאוד!

נחמיה: אז אם כן יוצא לנו שהעולם כולו נברא בשביל ישראל שיקיימו את התורה וזה מה שיגרום שה' ישכון בתוך עם ישראל, אבל אני לא מבין, נניח על המשכן אפשר להבין כך שבאמת זה המשכן של ה', אבל מה זה קשור לשאר המצוות, איך שור שנגח את הפרה קשור לזה שה' ישכון בעולם? איך טומאה וטהרה, איסורי עריות, מאכלות אסורות קשורים לשכינת ה' בעולם?

דוד: דווקא אני מבין יותר איך קשורים מצוות אלו לשכינת ה' בעולם, יותר ממה שבית המקדש קשור, בלי להפחית כמובן בערכו של המשכן שאף לו תפקיד חשוב בענין זה, וזה המקום שבסופו של דבר ה' שוכן, אבל איך הוא שוכן, זה ודאי על ידי שמירת המצוות האלו.

נחמיה: אתה מתכוין כשכר ועונש שאם נקיים את המצוות ה' ישכון בתוכנו, ואם לא נשמור אז הוא לא ישכון בתוכנו, או שאתה מתכוין לדבר עקרוני יותר שעצם עשיית המצוות משכינה את ה' בעולם?

דוד: כמובן שהתכוונתי לאפשרות השנייה שבדבריך, שעצם עשיית המצוות יוצרת מציאות של שכינת ה' בתוכנו.

נחמיה: מניין לך?

דוד: לגבי טומאה וטהרה זה פסוק מפורש בסוף פרשת מצורע 'והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם' וזה כתוב כסיכום של כל הלכות טומאה וטהרה וקדושה שנאמרו קודם לכן, ולגבי המצוות של צדקה ומשפט, הרי בזה גופא הימצאות ה' במשכן, ובעם ישראל, שהרי כל המשכן הוא 'משכן העדות', המשכן שבו נמצאים לוחות העדות שבתוך ארון הברית, וכל המשכן וכליו הוא סביב לוחות הברית, עד שמרכז ופסגת המשכן הם הלוחות, ששם הוזהרנו על עשרת הדברים, הרי שה' שוכן בישראל על ידי אותם עשרת דברים וקיומם, וודאי שאם לא מקיימים את הדברים הללו שבלוחות, זה הרבה יותר מנוגד לשכינת ה' בארץ, מאשר אם מקיימים את מה שכתוב בלוחות אך לא בונים להם בית.

נחמיה: מעולם לא חשבתי על התוכן הכתוב בלוחות בהקשר לשכינת ה' במשכן, מעניין מאוד. מה שיותר מעניין אותי זה שלפי דבריך מה שהנפה"ח מביא מהזהר ש'אורייתא וקוב"ה חד הוא', זה בעצם פסוקים מפורשים, שהתורה שה' נותן לעם ישראל זה גופא שכינת ה' במשכן, ואולי זה גם קשור למה שהבאתי לפני כן מהנפה"ח שמי שלומד שור שנגח את הפרה הוא תפוס בקב"ה בעצמו, כי הגילוי של הקב"ה בעולם זה ע"י התורה.

דוד: כמובן .... אפשר להביא לדבר עוד המחשה מהפסוק שאנו רגילים לאומרו בלי לשים אליו לב 'וייהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינסו משנאיך מפניך, ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל', הרי שנסיעת הארון הוגדרה אצל משה שה' קם, ומנוחת הארון שה' נח וישב במקומו, ואנו רואים כאן הקבלה מוחלטת בין הארון שבו תורת ה' לבין מציאות ה' כשלעצמה, והדברים מבהילים.

נחמיה: באמת בנית את זה מאוד יפה, אבל את זה גופא אני לא מבין, איך באמת ה' שוכן בישראל ובעולם החומרי ע"י קיום כמה מצוות מעשיות, עי"ז שאני שומר שבת מכבד את הורי ולא גונב וחומד, שכולם בעל עיסוק גשמי מוחלט, ואיני מצליח להבין קשר בינם לבין ה', שהוא רוחני לגמרי, וגבוה מעל גבוה שילית מחשבה תפיסא ביה כללי?

דוד: היטבת לשאול. ואכן כפי שאמרת אין מחשבה היכולה לתפוס את מהות ה', אך מה שהתורה גילתה לנו על תכונותיו ומציאותו ודרכיו ודאי אנו יודעים, זה שה' קדוש, צדיק, רחום, חנון, ארך

אפים, רב חסד, אמיתי, אינו מנקה ומוחל על העבירות בחינם, כל אלו מתכונותיו וממאפייניו של הקב"ה, אם כי אין לנו השגה כלל איך דברים אלו נמצאים אצלו, אבל ה' נטע תכונות אלו בליבנו שהרי עשה אותנו בצלמו ובדמותו, ועל כן אף אם איננו יכולים להשיגו, אנו יכולים להרגיש במעט מן המעט את מהותו.

נחמיה: ומה כל זה קשור למצוות שבתורה? את זה אני לומד ברמח"ל, או באורחות צדיקים.

דוד: אכן, וזה מה שהרמח"ל מבאר שסיבת הכל הוא משום ש'טבע הטוב להיטיב', לכן ה' ברא את העולם ובהר בישאל ונתן להם את התורה, והיינו שה' רצה שלכל מידות אלו יהיה קיום כאן בעולם, ולא ישארו רק אצלו בשמי מרומיו, ולכך ברא את העולם ששם יהיה מקום שברואי חומר יקיימו בעצמם את אותם תכונות וערכים אלהיים, ואז כאן בעולם יהיה מקום של כל התכונות האלהיות, וזה עצמו מה שיעשה שה' ישכון פה.

נחמיה: בדבריך מובן בכלל עצם הנושא שה' יכול לשכון בעולם, שהרי כפי שאמר שלמה כשבנה את בית המקדש 'הנה השמים ושמי השמים לא יכללוך אף כי הבית זה אשר בנית', שבאמת באופן הפשוט אין העולם יכול להכיל את הקב"ה, ורק הבית שמכיל בתוכו את הלוחות שהם דבר ה', שם יכול ה' לשכון.

דוד: ודאי שאה צודק, רק יש להוסיף שעצם השכינה של דרכי ה' ותורתו בעולם אף מזככת יותר את העולם, ועושה אותו ליותר עדין, אמיתי, ובעל תוכן, וזה עצמו מקרב אותו אף למציאות ה' ממש.

נחמיה: על ידי שאתה מזכיר את הנושא של מידות ה', אתה מעורר לי שאף בחירת ה' באברהם ובזרעו אחריו הייתה משום נושא זה שהם יממשו כאן בעולם את מידות ה', וכמו שכתוב 'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ, כי ידעתי אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט', הרי שיש כאן את דרך ה' בעולם של צדקה ומשפט ולשם כך בחר ה' בישאל בשביל שיממשו ויקיימו דרך זו בעולם, וזה מתחבר לדבריך לעיל שעיקר מטרת יציאת מצרים הוא בשביל שה' ישכון בארץ ע"י הלוחות, והיינו ע"י הצדקה ומשפט המתגלים בהם.

דוד: דברים נפלאים ממש, איך לא חשבתי על זה.....

נחמיה: אבל אולי כבר תסביר לי איך כל זה קשור לכל השאלות ששאלת מקודם, מה זה קשור למצוות התורה המעשיות, ולמה זה צריך להינתן דווקא לעם, ואולי כבר תגיע גם לנושא שבו נפגשנו לציפייה לישועה, אתה יודע תשעה באב היום, ואני כבר מתחיל לחשוך שאתה סתם מכשיל אותי בלימוד תורה.

דוד: תן לי כמה דקות ואני יענה לך על המצוות המעשיות, ועל המשמעות של עם ישראל, ואתה תצטרך לענות על הציפייה לישועה.

נחמיה: לו יהי כדבריך...

דוד: הגענו יחד לזה שהי' רוצה שכל מידותיו ותכונותיו יהיו וישכנו כאן בעוה"ז, דרך בריות קרוצי חומר שהם אלו שילכו ויכוננו את העולם בצורה זו.

נחמיה: כן.

דוד: עכשיו שים לב שכל המצוות הם מימוש של עיקרון זה, יש את מצוות הקדושה שהם משום 'והייתם קדושים כי קדוש אני', והיינו שנהיה דומים לקב"ה בצורה הנפשית שלנו ככל האפשר, כל המצוות של בן אדם לחבירו הם בשביל שנלך בדרכי ה' של צדקה ומשפט וחסד 'הוה דומה לו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא עושה צדק אף אתה עשה צדק', והמצוות שבין אדם למקום הם בכדי שאכן נהיה קשורים מבחינה נפשית לה' ובצורה הנכונה, וזה מקרב אותנו אליו, וגורם ששכינתו תהיה בתוכנו. יש לנו כאן שלושה עקרונות, קדושה, בין אדם לחבירו, ובין אדם למקום, שהם מימוש של שכינת ה' בעולם, ועקרונות אלו מתקיימים ע"י פרטים מעשיים רבים שהם כל המצוות.

נחמיה: לא הבנתי, אתה בא לומר לי שכל המצוות שבתורה כלולים בשלושת הדברים שאמרת?? יש לך מקור לכזה חידוש מופלג??

דוד: אין זמן כרגע לעבור על כל המצוות, אבל אם תקרא אותם ברצינות תשים לב שכולם נכללים בשלושת הכללים שהזכרתי, אין זה חידוש כלל, אבל אם אתה רוצה מקור עיין בביאור הגר"א לתחילת ישעיהו.

נחמיה: אבל למה צריך כ"כ הרבה פרטים ומצוות מעשיות בשביל להכניס את העקרונות האלו לעולם ולאדם, לא מספיק שיעמיק במעלת נפש האדם שהוא צלם אלהים, ושאסור לפגוע בו, ויעמיק בנפשו את האהבה ויראה? דווקא נראה לי שכשמעמיקים בנפש בנושאים אלו, יש יותר נוכחות לשכינת ה' בעולם, אז זה נכנס ללב ולמח, וזה לא רק בחיצוניות שהאדם עושה כמה מעשים חיצוניים ותו לא.

דוד: אני מסכים שראוי להשקיע בלימוד נושאים אלו והעמקתם בנפש, אך בשום פנים ואופן איני מסכים שזה יממש את מידות ה' כאן בעולם, וזה ההבדל המרכזי בין היהדות לנצרות, שהנצרות השקיעה את כל כוחה בלהתרגש מהרעיונות היפים של התנ"ך, אבל למעשה אם אתה לא משקיע בפרטי ההלכות למעשה, יוצא לך מזה אינקוויזיציה, מסעי הצלב, וציד מכשפות, אבל תורתנו הקדושה מלמדת אותנו, וכן המשיכו אותה מוסרי התורה הנאמנים התנאים והאמוראים גאונים ראשונים ואחרונים, שכל זמן שלא עמלת רבות להכניס את הרעיונות הגדולים לתוך המציאות החומרית והגסה, לתוך השאלות הקטנות של החיים, זה לא שווה כלום, יש הרבה רעיונות שאפשר להתרגש מהם, אך התורה צריכה להימצא כן בפועל בעולם, כאשר חוקיה ותכניה הם הם המנהלים את העולם, וביותר עומק התכלית היא כאשר אנו רואים שכשהמציאות מתנהלת בפועל על פי חוקי ה' ותורתו, היא מתנהלת בצורה המוצלחת ביותר בכל העיניים, וזה מראה שאף לעולם החומרי אין קיום לולי שהוא הולך בדרכי ה', ואז מושלם הפסוק 'אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו'.

נחמיה: צריך לחשוב על זה הרבה, אבל בעצם זה נשמע בערך כמו דברי החזו"א באמונה ובטחון פ"ג שעיקר גדלות האדם היא בידיעת המעשים הנצרכים לעשות, ולא ברגשות נעלים שאינם מחזיקים מעמד כאשר הרגשות הנמוכים מתפרצים.

דוד: אכן, דברי בנושא זה מבוססים על החזו"א. אני שמח שהבחנת בזה.

דוד: רק אמשיך בענין עם מול יחיד, לאחר שאנו מבינים שהנושא של התורה הוא לגלות איך דרכי טובו של ה' נמצאים בעולם הגשמי ומנהלים אותו, הרי ודאי שהעולם ש היחיד הוא עולם מצומצם מאוד, ואין בו את כל הדילמות והשאלות שיש לאומה. ואפשר להוסיף יותר מזה, שהרי הצורה שערכים ואידיאלים קיימים בעולם, הוא בעיקר כאשר יש עם שלם שחי ומתנהל על פי ערכים אלו, כי ליחיד שחי על פי ערכים מסויימים אין משמעות גדולה מעבר לד' אמותיו, ולכך הצורה השלמה והנצחית שאכן יהיו כאן כל דרכי ה' ומידותיו ותכונותיו בתוך עולמנו החומרי, הם אך ע"י עם שלם ששומרים דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ורואים כל העמים איך שאכן זה גורם שה' ישכון בתוכם, ואיך ע"י זה הם מצליחים בכל מעשיהם בצורה הטובה והמעולה ביותר. זהו סיימת.

נחמיה: ומה זה קשור לציפייה לישועה?

דוד: סיכמנו שאת זה אתה עונה, תחשוב קצת, המרחק בין מה שאמרתי כבר למה שאתה שואל אינו רב.

נחמיה: רגע, רגע, אתה בא לומר לי שבעצם לזה אתה מצפה? אתה פשוט מחכה שהתורה תתקיים בשלמות, ושיהיה עם שכל מידות ה' ודרכיו פעילים וקיימים בו, וזה עצמו נקרא שה' שוכן בו, וזה הגאולה? לפי דבריך אין כל הבדל בין גאולה, לקיום התורה?

דוד: אכן מבחינתי גאולה ותורה הם מילים נרדפות. כמובן יש להוסיף שאחרי שאכן ה' שוכן בתוכנו ע"י שאנו שומרים את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט חסד ורחמים קדושה וטהרה דבקות בה' אהבתו ויראתו, אז צריך הוא באמת לבוא לשכון בתוכנו בבית שאנו צריכים לבנות לו, אבל כל זמן שאין הוא שוכן בתוכנו ע"י מעשנו, אין אף תועלת להביאו רק לביתו כאשר הוא רחוק מליבנו, הלוא על זה חרב בית ראשון ובית שני.

נחמיה: אני לא מבין, ומה עם נבואה ומה עם תחית המתים, ומה עם כל הניסים שכתובים בנביאים ובחז"ל, לזה אתה לא מצפה?

דוד: מה השאלה ודאי שאני רוצה שהם יקרו, אבל לצפות אני מצפה למה שעכשיו עומד על הפרק, וכמו ששאלת בהתחלה שלא הגיוני להיות במצב תמידי של ציפייה דבר שאינו מכלל טבע העולם, ואני מוסיף שלא שייך לצפות לדבר שאוחז שלבים אחרים שנתקדם הלאה, על כן אני מצפה קודם לשלב שלם ישראל כולו יהיה מתוקן ושלם ברובד הפשוט, ויתקיימו בנו הדברים הבסיסיים והפשוטים הכתובים בתורה, ואחרי שנאחוז במצב זה, נצפה אף לדרגה הגבוהה יותר, עד שבסוף לאחר שלבים רבים מאוד של עלייה ותיקון והתרוממות, נוכל אף לצפות לנבואה, וכן הלאה והלאה, וכפי שאמרו חז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

נחמיה: אתה מציג כאן תורה שלמה על הציפיה לגאולה, בצורה שונה לגמרי ממה שדמיינתי את זה עד היום, באמת בכזאת צורה הדברים מתיישבים יותר על הלב, אתה יודע יותר ברור למה את מצפה, ולכן אתה גם מחכה לזה יותר עם כל הנשמה, רק נראה לי שיש לי כמה דברים שעוד לא סדרת, אני צריך לסדר את הדברים בראש ולראות מה הם.

דוד: בבקשה, בין כה נשאר לנו עוד שעות מעטות עד הנץ, וכדאי שנסיק לישון משהו לפני שחרית, אולי נפגש כאן מחר אחה"צ, אחרי שתחשוב על הדברים שוב, ואל תשכח שגם אתה חייב לעזור לי...

נחמיה: אני עוד לא יודע מה, אבל נתראה מחר, תודה.

דוד: גם לך.

1.

תשעה באב אחה"צ.

עדיין לא ברור לי במאה אחוז איך דוד סידר את סוגי הציפייה לגאולה שהצבת לפניו לגאולה' מהרהר נחמיה בעודו מסרך רגליו ברחובות העיר העתיקה, ונזהר לבל יכניס את גרביו למי השופכים הנוזלים בעיר הקודש לאין מפריע, ופיוט 'בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר האלהים מושפלת עד שאול תחתיה' עולה ומתנגן בפיו.

'בעצם את הנושא של ציפייה לניסים על טבעיים הוא סידר, הוא מציע לצפות לשלמות של עם ישראל כולו, למצב שהעולם שלנו כפי שהוא מתנהל ע"פ חוקי התורה ותכניה' מסכם נחמיה תוך כדי טיפוסו על גרמי המדרגות המובילות לגג שישבו בו אתמול 'אבל עדיין לא מחוור לי הנושא של המצוות שיהיו לעת"ל, הוא באמת הצליח להציג הסבר ברור על המרכזיות של המצוות המעשיות, אבל למה הוא חושב שאז זה יהיה יותר טוב מהיום?!

'אין שלום' נשמע קולו הנוגה של דוד הישוב כבר על הגג המקומר, וצופה על הר הבית בעינים כלות 'חיכתי לך'.

נחמיה: אני בדיוק באמצע לנתח איזה בעיות פתרת לי אתמול ואיזה לא.

דוד: אדרבה, נשמע.

נחמיה: תיארתי אתמול איך המצוות בעצמם משרים כאן את השכינה, ואני לא מבין למה אני לא מרגיש את זה עכשיו, ולמה אתה חושב שכאשר יבנה ביהמ"ק ויקריבו קרבנות זה מה שיעזור שנרגיש את המצוות, מה ישתנה אז?

דוד: הרי פסוק מפורש הוא 'מלכה ושריה בגויים אין תורה', הרי שבאמת בגלות התורה אינה במיטבה, בלשון המעטה, וידועים דברי הספרי שהביאו רש"י ורמב"ן שהמצוות בגלות הם

תמרורים וציונים בכדי שנוכל לחזור אליהם בצורה השלמה בא"י, וכמובן זה אחד מהדברים שאני מצפה להם כל הזמן, וזה חלק מה'ציפית לישועה' אצלי.

נחמיה: אני לא מבין אנחנו כבר בארץ ישראל ואני לא רואה שום שינוי בתורה שלנו.

דוד: אכן יש רק מעט, ואני רוצה לדבר על זה בהמשך, רק שקודם נעבור לנקודה השנייה שהעלית אתמול, שאינך יודע למה לצפות לארץ ישראל בכדי שנשב בשלווה ורוגע, שאת זה כבר יש לנו עכשיו, ויש אף לאחינו שבגולה.

נחמיה: כן, אני באמת רציתי לשאול גם על זה.

דוד: תגיד לי, האם אתה חושב שהאמונה והציפייה שיום אחד יהיה לנו כף ונוח, זה ה'ציפית לישועה'? נשמע לך הגיוני שיש ערך כל שהוא שבן אדם יאמין שיום אחד יהיה לו נחמד? מה הענין בזה אם לא כאקט פסיכולוגי? והאם זה יכול להיות מהשאלות הראשונות שנשאל האדם בבי"ד העליון?

נחמיה: באמת נשמע מוזר אבל זה מה שכתוב, איך אתה מסביר את זה?

דוד: אני חושב שכל הציפייה לישועה, היא ציפייה ליום שבו תהיה מדינה יהודית, שתהיה מדינה של העם היהודי המתנהלת על פי התורה וערכיה בשלימות, וה' שוכן בתוכה, וכל הנבואות על הרוע והשלווה שיהיו אז, הם בעיקר באים לומר שאותה מדינה המייצגת את שם ה' בעולם, לא תוטרד ממנוחתה ותוכל לייצג את שם ה' וערכיו בגאון. וכל הציפייה של היהודים בכל הדורות להיות בארצם בשלווה, אינה אלא לשם מטרה זו, ועל זה כל הסליחות והקיינות והנבואות.

נחמיה: אז למה אנו מוצאים בעיקר קיינות על המצב החומר הרעוע ועל הטוב והשפע שיהיה לנו בארץ ישראל, וכך שהתורה כולה תהיה כאן בשלמות?

דוד: כי בחלום הכי רחוק שלהם לא האמינו היהודים, שיתכן שהם יחזרו לארץ בלי שמירת תורה ומצוות, והיו בטוחים שברגע שרק תנתן להם האפשרות להקים כאן בארץ מדינה יהודית הם יקימו אותה, על כן הם רק בקשו מה' שיתן להם מנוחה ונחלה, וכמובן ששם יוכלו לייצג את שם ה' בשלמות גם בדברים שלא יכלו לעשות בגלות.

נחמיה: ובזמננו?

דוד: סיבבה ההשגחה העליונה שנגיע לארצנו שציפינו לה כאלפיים שנה, על ידי חילונים, על ידי חלק גדול מעם ישראל שנהיה חילוני 150 שנה לפני, ועל כן עתה המציאות היא הפוכה ממש, עתה הציפייה לישועה היא לא שנשב ברוגע ולא שנחזור לארץ ישראל, היות ואנו כבר נמצאים בארץ ישראל בשלווה ובבטחה¹, עתה עיקר הציפייה לישועה מתמקדת בכך השני, עתה אנו מצפים שעם

---

¹ אף שכמובן שייך תמיד להוסיף בשיפור המצב הביטחוני, אבל המצב העכשווי הוא טוב מאוד יחסית לרוב התקופות של עם ישראל, ועצם זה שעושים עסק גדול מפיגוע שנהרגים בו שני אנשים, וראה"מ צריך ליסוע לבקר וכו', זה עצמו סימן לכך שהמצב מצויין, אין אף אחד שמפחד שהאויב ירדה בו ויקחנו לעבד, או שיהרוג חלק ניכר מן העם ואפי' מועט. ומצב זה שאיבי ישראל השכנים אליו מידי

ישראל יהיה מה שהוא באמת, שיחזור לה', ושרווחות ובנוחות שקבלנו, והארץ הטובה שהנחילנו ה' בשלישית, אךן ישמשו מקום לדבר ה' לחוקיו ולמשפטיו.

נחמיה: אתה מזכיר לי את הפסוק 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל, ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום בחסר כל ונתן עול ברזל על צווארך', שאם לא נשתמש עם הרווחות והנוחות הארץ והחירות שה' נתן לנו, נאלץ שוב לחזור לגלות.

דוד: ממש כך! אני מאוד מפחד מזה, ואני לא מבין למה כולם כאן שאננים ובטוחים שישארו כאן לעולם, הרי כמו הפסוק שהבאת ברור שהכל תלוי במה אנחנו עושים עם הארץ שה' נתן לנו, וחבל שנשקע באשליות שלא תהיה גלות שלישית, כי הרי הכל תלוי בנו ובמעשינו.

נחמיה: נחזור לדברך, בעצם אתה אומר שאתה מחכה רק שעם ישראל יחזור בתשובה?

דוד: כן, אבל הרבה יותר מזה, זה לא מספיק שכל עם ישראל ישמרו שבת וטהרת המשפחה וכו', צריך שהעם כעם יחזור בתשובה, שהצורה המדינית והשלטונית של המדינה כולה תהיה תורנית ויהודית, שכל ההחלטות שמתקבלות בממשלה על מיסים וכלכלה יהיו על פי התורה, שההחלטות המתקבלות בקבינט הבטחוני על מלחמה וביטחון יהיו על פי השיקולים הערכיים של תורתנו הקדושה, וכן שכל שטחי החיים ינהלו על פי התורה. אז כאשר התורה כולה מקדשים וטהרות יהיו כאן למעשה יחד עם אבן העזר וחושן משפט, וכאשר התורה תמלא את כל חלקי החיים, ולא יהיה אף חלק אחד מהחיים ריק מדבר ה', ולא תהיה הכרעה אחת המוכרעת שלא על פי התורה הקדושה, אז אף המצוות יהיו חלק אינטגרלי מהחיים שלנו, והם לא יהיה אך 'דינים' ותו לא...

נחמיה: אבל מה עם ביהמ"ק? לו אתה לא מחכה?

דוד: ודאי שאני מחכה בכל ליבי נפשי, אבל הכל כלול בצפייה שעם ישראל כולו יקיים את התורה בכל שדרות החיים, ולכן כאשר תהיה כאן מדינה יהודית יהיה כאן גם ביהמ"ק, הרי לפני 48 שנה ה' נתן לנו את מקום המקדש, ובעזרתו אף נבנה שם את בית המקדש, כאשר יראי ה' ינהיגו את העם.

נחמיה: אז למה היום אנחנו לא בונים?

דוד: זה בדיוק הנקודה, שהכל תלוי בזה שעם ישראל יחזור לקיים את התורה, למה ה'ציונים' לא בנו את ביהמ"ק? פשוט, כי ברשותם זה לא עניין אותם, לריב על עוד חתיכת אדמה היה שווה להם, אבל לריב על מקום לאלהי ישראל לא היה שווה להם.

פעם הורגים אחד או שנים, היה מצב תמידי בין בא"י בזמן התנ"ך והמשנה ובין בגלות, וכמו שאמרו בסוטה מה: שיער הסמוכה לנכרים או לספר ונמצא שם הרוג אין מביאים עגלה ערופה 'שנאמר כי ימצא פרט למצוי', וזה אף בזמן שביהמ"ק קיים וישראל על אדמתם [וכאשר אנו רואים את הפיגועים בארה"ב ובצרפת ובטורקיה ואת עשרות ההרוגים שיש בכל אחד מהם, אנו צריכים להבין ולראות את גודל אהבת ה' אלינו שאין לנו אף לא מעין זה].

נחמיה: אז אתה בא לומר שאם המדינה תיתן לנו לבנות את ביהמ"ק אנחנו נעשה את זה?

דוד: מה השאלה? יש לך ספק בדבר? האם יש לך צד שכאשר נוכל לבנות את ביהמ"ק, נוכל לבכות במוסף ו'אין אנחנו יכולים לעלות ולהראות ולהשתחוות ולעשות חובותינו בבית בחירתך מפני היד שנשתלחה במקדשך', הרי ודאי שבת קול תעננו, תפסיקו לבכות לכו תבנו.

נחמיה: יש לך מקורות לזה שאנחנו צריכים לבנות את בית המקדש?

דוד: ודאי! בגמרא כתוב שלושה מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ ואחד מהם לבנות להם בית הבחירה, ברמב"ם תחילת הלכות בית הבחירה כתוב מצוה לבנות בית לה' ולהקריב בו כל הקרבנות ולחן אליו שלוש פעמים בשנה.

נחמיה: אתה מביא לי גמרא ורמב"ם, אני לא יודע מה המפרשים אומרים על זה, החזון איש היה פה בארץ, מה הוא לא התייחס לגמרא ולרמב"ם שהבאת?

דוד: אין מי שחולק על מה שאמרתי, הרעק"א והחת"ס לפני 180 שנה ביררו אם יש אפשרות לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבן, והמהר"ץ חיות בירר להם ואמר שודאי השולטן לא יסכים לזה, גם החזון איש באבן העזר סימן ב' סק"ז כותב 'לכן בזמן הזה אי אתיהיב לן רשותא להקריב קרבן פסח אין לבטל בשביל שאין לנו כהן מיוחד', כל מה שהיה חסר לחזו"א זה שלא נתנו לו רשות, אם היו נותנים לו רשות ודאי שהיה שמח בזה ועושה את זה, ועל אחת כמה וכמה שאם הוא עצמו היה בעל הרשות, אם הוא או שומעי דברו היו השולטים כאן בארץ הקודש וודאי שהוא היה בונה ביהמ"ק ומזבח להקריב עליו הקרבנות, למעשה החזו"א עצמו לא היה חי בזמן שמקום המקדש היה בשליטת היהודים, וגם אם הוא היה חי אז הם לא היו נותנים לו לבנות ביהמ"ק, וכשם שהיום ברשעותם וכסלותם הם לא נותנים.

נחמיה: אתה חושב שסתם הם לא נותנים לבנות? זה בכלל לא פשוט מבחינה בטחונית.

דוד: נכון אך למען בית אלהינו אנו עושים גם דברים לא פשוטים, דוד המלך אמר 'אם אבוא באהל ביתי אם אלה על ערש יצועי אם תן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב'. גם היום המדינה מסכימה להסתכן בשביל דברים שחשובים לה, אם היה חשוב למדינה בית המקדש כמו שחשוב לה הדמוקרטיה, השקט הביטחוני, ומה יאמרו באו"ם, היו נכנסים למו"מ ומציבים אסטרטגיה איך תוך כמה עשרות שנים יהיה ביהמ"ק עומד על תילו, וכמו כל נושא שהעם רוצה והוא בשליטת המדינה והממשלה.

נחמיה: ומה עם זה שביהמ"ק עתיד לרדת מהשמים? ושהמשיח יבנה אותו?

דוד: כרגע אמרת שני דברים סותרים, או שזה ירד מהשמים או שהמשיח יבנה אותו, והאמת היא ששני הדברים כתובים במדרשים ובהגדות, וזה כמובן מראה לך שאין כאן ח"ו הגבלה בדיון לבנות את ביהמ"ק, אלא יש הרבה הגדות איך ביהמ"ק יבנה, וכשם שיש הרבה הגדות איך עם ישראל יחזרו לארץ ישראל, ובסוף הם חזרו בצורה אחת, על כן גם בענין ביהמ"ק אין לתת לדבר משקל מעשי על חשבון קיום ציווי ה', אם זה ירד מהשמים מה טוב ומה נעים, ואם אנחנו נבנה בעצמנו עוד יותר טוב שתיעשה המצוה על דינו, עכ"פ יהיה איך שיהיה אין בכח דברי אגדה מלפטור אותנו מבנין ביהמ"ק.

נחמיה: למעשה אתה אומר שמוטל על עם ישראל כרגע לקום ולבנות את ביהמ"ק?

דוד: מוטל על עם ישראל לקיים את כל התורה ובכלל זה בנין בית המקדש, הנקודה שעם ישראל זה משהו הרבה יותר גדול מכל החרדים, וזה דבר שיהיה אפשר לעשות רק כשכל עם ישראל ישמור את מצוות ה' ויתנהל על פיהם וירצה לעשות את זה, כרגע בעווננו אנחנו בכלל לא אווזים שם, ומה שיש לנו לעשות זה רק להראות שאנחנו חפצים במקדש ובמקומו, וכמו שהח"ח התחיל לפעול לענין הציפייה לביהמ"ק על ידי לימוד קדשים, וע"י הציפייה למקדש, ואנחנו יכולים להתקדם בזה יותר בזמננו, בציפייה לבניינו, ובהתארגנות לבניינו, אבל לא שייך לבנות בפועל לפני שעם ישראל חוזר לקב"ה.

נחמיה: אם למעשה אתה אומר שאנחנו לא אווזים בזה, ואי אפשר לבנות במצב זה, אז מה אתה רוצה?

דוד: אני רואה שכבר שכחת את ההקשר של הדברים שלנו, אני אמרתי שהכל כלול בציפייה שעם ישראל יחזור לה', ואתה שאלת אותי 'מה עם ביהמ"ק' אז עניתי לך שכאשר עם ישראל יחזור בתשובה ויתנהל בכל עניינו על פי התורה, אז גם יבנו את ביהמ"ק, ולכן בזמננו שעם ישראל רחוק ממצב זה, אף ביהמ"ק רחוק מאתנו, ועיקר מה שיש לנו לצפות עתה זה שעם ישראל כולו יתנהל בכל עניינו על פי התורה.

נחמיה: אני מבין אותך מצויין, אבל בכל אופן אתה מבלבל אותי, אתה מסתכל ככה על ביהמ"ק בעיניים משתוקקות וכלות, ואתה מתאבל כל היום על ביהמ"ק, ואח"כ אתה אומר לי עכשיו השלב שלנו זה לצפות לתיקון של עם ישראל ולא לביהמ"ק, אז למה אתה מגיע לכאן לבכות? לך תבכה בדיונגוף על עם ישראל שנהיה חילוני...

דוד: האמת שלולי הפריצות והמיאוס שיש שם היה צריך לעשות את זה... אבל אני לא באתי לומר שלא צריך לצפות לביהמ"ק, אני יתן לך דוגמא מנהיגה ברכב, בשביל ליסוע ישר ונכון אתה צריך להסתכל בכביש רחוק, אבל בפועל אתה נוהג במטרים הקרובים, כשאתה מסתכל רחוק, אתה מיישר את הנסיעה במטרים הקרובים. אותו דבר אנחנו צריכים להשתוקק למצב הנעלה של עם ישראל, לדמיין איך מצב זה יראה, ואז כאשר אנחנו יודעים באמת מה אנחנו רוצים, ולא מסתפקים רק בכמה סיסמאות של גאולה ומשיח וביהמ"ק, אלא אנחנו יודעים איך אנחנו רוצים שעם ישראל יהיה בצורה הכי טובה, אז אנחנו מתקדמים אף במשימות הקרובות אלינו עד שנוכה להתקדם עוד ועוד, עד שנוכה לגאולה שלימה כאשר נהיה ראויים לבנין בית המקדש. לכן בשביל לחוות את כל העוצמה של הרגש של ביהמ"ק ואת התקווה בחיים מתוקנים וקדושים שמקורם בהר בית ה', אני בא לראות את המקום שאליו אנו שואפים, המקום ששם תשרה שכינה במהרה בימינו, וכגודל השאיפה והתקווה כן גודל הצער והשממון כאשר אין זה את הר בית ה'. וכפי שאמרתי אנחנו מסתכלים רחוק, ומכוונים את צעדנו היכן שאנחנו אווזים כרגע על פי הסתכלות למרחק.

נחמיה: אני שומע, אתה בעצם אומר שמה שעכשיו מוטל על עם ישראל זה לנהל את כל חייו על פי הקב"ה אף בצורה הציבורית והמדינית, איך בעצם אנחנו מתקדמים לזה, הרי אנחנו החרדים מעטים שבמעטים, וגם אנחנו עוד צריכים להתמודד על בעיות מבית ומחוץ לא להיות מושפעים

מהתרבות החילונית השלטת, זה לא נשמע הרבה יותר הגיוני מלצפות לניסים ולבית מקדש שירד מהשמים, לא?

דוד: אתה שואל טוב, וזה באמת מאוד מטריד אותי, רק שאני בטוח שהקב"ה לא הביא אותנו לכאן סתם, ולא נתן לנו את מקום מקדשו סתם, וכיון שאני מאמין בחי עולמים אני מסכים לצעוד הלאה, השאלה היא באמת איך עושים את זה, וזה מה שאמרת לי בתחילת השיחה, שאף אני נבוך בתוך עצמי ובתוך הצער הנורא על חורבן בית אלהינו וחורבן עם ישראל, וזה מה שאמרת לי שאחרי שתרגיש את הציפייה לגאולה כפי שאני חש, אולי אדם כמוך עם שני רגלים על הקרקע יוכל לעזור לי.

נחמיה: מקווה, רק שבאמת צריך להעמיק יותר את הציפייה, ולפי המשל שלך את ההסתכלות רחוק.

דוד: אולי נרד להתחנן על ביהמ"ק ליד שערי הר בית ה'? זה גם יעזור לך, וגם אני תכננתי את זה בין כה וכה.

נחמיה: נרד.

ז.

השניים יורדים ומקפצים על גגות הבתים וגרמי המדרגות עד שמתערבים הם בבלייל האנשים העולים ויורדים את רחוב השלשלת. 'הו הנה כאן יורדים לכותל' מצביע נחמיה על סימטה הפונה ימינה, 'כן, אבל אנחנו הולכים לשער הר הבית כאן ישר' עונה לעומתו דוד.

נחמיה: למה אתה באמת מעדיף ללכת לשער הר הבית ולא לכותל, הרי הכותל הוא שריד בית המקדש, וזה גם מקום טוב לעורר את הצער על החורבן.

דוד: בהחלט. אבל אני רוצה לראות את הר הבית בעצמו, את תוך המקום ששכינה שרויה בו, אם על ארץ ישראל נאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, ק"ו על האבנים והעפר של הר הבית, וגם שבכותל אני רואה הרבה יהודים ומרגיש בית כנסת גדול, אבל כאן אני מגיע ורואה את הערבים יושבים בנחת ובזלזול, אני לא מעלים עיני ממה שקורה בהר בית ה', אדרבה אני מגיע בכדי להצטער יחד עם הקב"ה על המקום הגדול הזה שאין שכינה שורה בו עתה, המקום הקדוש והנורא ביותר שעם ישראל מחוצה לו ובני עוולה בתוכו.

דוד: אתה רואה הנה השער כאן מעבר לזה היה בית המקדש.

נחמיה: עד היכן אתה מתקדם.

דוד: עד שיגידו לי לעצור.

וכאילו במתזמן צועקים אליהם שני שוטרים 'לאן?', דוד נחלץ לענות להם 'ליד השער להתפלל', 'תעצרו כאן, אין עוד מעבר ליהודים', עונה השוטר.

דוד מיד נופל מלא קומתו ומשתטח ארצה על קרטון מזדמן ופורץ בבכי מר המלווה בפסוקים ותחינות 'מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכאורח נטה ללון, למה תהיה כאיש נדהם וכגיבור לא יוכל להושיע, איה המון רחמיך כשאתה שומע את המון בניך רחומיך אהוביך מחוץ למקומך, ובני עוולה בתוכו, קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך, שובה ה' למנוחתיך אתה וארון עוזך, תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך לדור ודור ולנצח נצחים, ועיינו תראנה מלכותך כדבר האמור בשירי עוזך ימלוך ה' לעולם אלוהיך ציון לדור ודור הללויה, הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותנו והעיר אשר נקרא שמך עליה, כי שמך נקרא על עירך ועל עמך'.

'קום כבר' צועק השוטר 'מה אתה רוצה לשכב פה כל היום, זה מעבר כאן'.

דוד קם לאיטו 'לא שכבתי השתחיתי לה' מול הבית שלי'.

לאחר שדוד נרגע, סב לאחוריו ופונה ללכת לשער הכותנה הסמוך, להתפלל מול קודש הקדשים, נכנסים לשער הכותנה ההומה ערבים הצובאים על החנויות.

דוד: אתה רואה בקרוב במקום למכור כאן סוכריות ימכרו כאן כבשים, ופרים יינות וסלתות לקרבנות ולנסכים.

נחמיה: במהרה בימינו!

דוד: הו! הנה אתה רואה את כיפת הזהב המרוחקת מאתנו כחמישים מטר בלבד, כאן יהיה במהרה בימינו בית המקדש, בתוך כיפה זו יש את אבן השתיה שהייתה בקודש הקדשים.

נחמיה: זה ברור לך ששם זה קודש הקדשים?

דוד: כן! כבר האריך להוכיח את זה ר' זלמן קורן בספרו 'בחצרות בית ה', והדברים מוכחים במאה אחוז וכך כתוב ברדב"ז וזה דעת כל גדולי ישראל ז"ל שהתעסקו בזה, אני לא יכול לומר לך עכשיו את כל הראיות, רק אומר בקצרה שהמבנה הטופוגרפי של ההר מוכיח את זה בבירור.

נחמיה: מעניין לקרוא, אבל לפי זה יוצא שאנחנו גם יכולים לדעת היכן מקום המזבח?

דוד: נכון. וודאי שיש אמה על אמה שזה ברור בתוך מקום המזבח הגדול שהיה בבית שני.

'הנה הגענו' אומר דוד בהגיעו לתחתית מדרגות העולות להר, ומשתחוה השחוויה קצרה מחמת ההמולה שבשוק.

'תגידי לי למה אתה משתחוה?' שואל נחמיה תוך כדי שהם חוזרים.

דוד: כתוב מפורש בתהילים 'השתחוו להר קדשו' וגם דוד המלך עשה כך כמו שכתוב בשמואל י'יהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים', ומפרש רש"י שמיד שראה את המקום של הארון השתחוה.

נחמיה: יש פוסקים שאומרים לעשות כך?

דוד: זה לא דבר שצריך להגיע מפוסקים ולא מספרים, זה דבר מתבקש מהרגש של האדם כאשר הוא עומד מול הר בית ה', לא הסנהדרין אמרו לדוד שהוא צריך להשתחוות כשהוא רואה את המקום של הארון. אבל האמת היא שגם המשנה ברורה סימן תקס"א סק"ו כותב שהרואה את בית המקדש בחורבנו צריך להשתחוות ולבכות ולהתאונן, תסתכל אחר כך.

נחמיה: עוד פחות משעה מסתיים הצום, נזכרתי שכתוב שאז המשיח נולד, ופתאום אני שם לב שאתה מתאר לי תהליך שלם של גאולה ולא הזכרת אפילו פעם אחת את המילה משיח, אתה לא חושב שזה קשה עליך?

דוד: אני רואה שהצלחתי לסחוף אותך בשיחה, כי באמת אני מתפלל שלא שאלת את זה עד עכשיו...

נחמיה: עוד דבר מתעורר לי פתאום, שמה שאתה מתאר זה 'תהליך' שגם אם הוא יתחיל לקרוא מיד יקח לו כמה שנים עד שיהיה בית המקדש, אבל באני מאמין אומרים אצפה לו בכל יום שיבוא?

דוד: יפה, עכשיו אני רואה שאחזת את מלוא המשמעות של דברי, רק תתן לי להסביר את עצמי, אני רואה שלא יהיה לנו זמן עכשיו לדבר על מה שרצינו לפני שיצאנו לישערים, מה הצורה המעשית שעם ישראל יחזור לקב"ה, אז עדיף שבזמן שנשאר עד מעריב נדבר על שני השאלות ששאלת עכשיו, זה גם יותר מתאים לזמן שנשאר, וגם בסדר קדימת התוכן זה קודם.

ח.

דוד: מה אתה מתכוין כשאתה אומר שאתה מצפה שהמשיח יבוא?

נחמיה: מה זאת אומרת בצורה הפשוטה לפני שדברת אתי, הבנתי כמו שכתוב ברמב"ם בהלכות מלכים פרק יא 'המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה', מה? יש מישהו שחולק על זה?

דוד: לא! מה פתאום? ח"ו! אבל עכשיו בא נקרא את הרמב"ם בעיון ונבין אותו לפרטיו, אבל לפני זה תראה שבאופן כללי המשימות של המשיח שהרמב"ם כותב, הם בדיוק מה שדברנו מקודם למה אנחנו מצפים, הרמב"ם מגדיר שמשיח פירושו מי שיחזיר את עם ישראל למצב של מלכות בארץ ישראל שתחתיה מקיימים את כל התורה והמצוות, זה הדבר הבסיסי של המשיח, וכשמתקיים מצב זה עם ישראל הגיע ליעודו הנכסף, אף שכמובן תמיד אפשר להתקדם.

נחמיה: אין אף אחד שחולק בזה על הרמב"ם? אם אני זוכר הרמב"ם פה פוסק כמו שמואל בשבת סב. שאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, ובגמ' שם יש תנאים ואמוראים שחולקים בזה.

דוד: כבר כתב הגר"א שאין כאן מחלוקת במציאות, אלא שישנם שני שלבים, שלב א' של ימות המשיח שבהם עולם כמנהגו נוהג רק שאין על עם ישראל שיעבוד מלכויות, שלב ב' שהוא עולם הבא לאחר תחיה"מ ואז באמת יהיה עולם אחר מבחינת כל המשמעויות, והרמב"ם ואנחנו מדברים כרגע על ימות המשיח לא על עוה"ב, הגר"א הזה מובא ברמב"ם פרנקל בסוף הלכות מלכים ומלחמות.

נחמיה: אבדוק את העניין כשיהיה הספר תחת ידי, לבינתיים נמשיך לדון לפחות בדעת הרמב"ם.

דוד: טוב, אז בא נפרט את הרמב"ם לפרטים, דבר ראשון הוא כותב שצריך שיעמוד מלך מבית דוד ויחזיר המלוכה לישראל, ומה המצב בזמננו? כיום יש לישראל ממשלה שהיא כעין מלכות, ואם העם ירצו זה יוכל להיות אף מלכות גמורה, אלא מה חסר שהממשלה אינה שומרת תורה ומצוות, אמנם אף זה ענין של רצון העם, שהעם חילוני ובהר בממשלה חילונית, וביום שהעם יהיה שומר תורה ומצוות תהיה ממשלה על פי תורה, זאת אומרת שמבחינת הענין הזה ברמב"ם אין הענין תלוי אלא אם עם ישראל יחזרו בתשובה, ולכאורה אין לקב"ה מה לתת להם עוד בנושא זה, הוא כבר נתן להם מלכות אך הם עשו מזה מלכות חטאים.

נחמיה: ועל ההמשך שכתוב ברמב"ם בונה מקדש כבר אמרת, שאם אכן תהיה כאן ממשלה יהודית ע"פ תורה אכן יבנו את המקדש, ומה אם 'מקבץ נדחי ישראל'?

דוד: כפי הידוע לי היום המרכז הכי גדול של יהודים זה בא"י, והארץ מצידה נכונה לקבל אף את שאר היהודים שבכל העולם, ואין אף אחד שמונע את זה מהם, אולי להיפך שיש בעולם אנטישמיות ליהודים שדוחפת אותם לעלות לארץ, עקרונית כל יהודי יכול לעלות היום לארץ ישראל אם הוא ירצה, אני לא חושב שצריך משיח בשביל להכריח את היהודים לעלות לארץ, משיח צריך בשביל לאפשר להם לעלות לארץ, וכעת הם אכן יכולים לעלות אם הם רק רוצים.

נחמיה: אז מבחינתך קיבוץ גלויות כבר היה?

דוד: בהחלט אפשר לומר שבעיקר הדבר הוא כבר היה, אמנם ודאי שיש חיסרון עצום בזה שלא כל עם ישראל שבאמריקה ושבאירופא עלו, אבל לכאורה עיקר הדבר כבר היה, ואם חסר בזה, הם דברים שמוטל עלינו להשלים.

נחמיה: ומה שכתוב וחוזרים כל המצוות בימיו קרבנות ושמיטין ויובלות, אתה גם אומר שזה תלוי בנו.

דוד: כן. חוץ מיובלות שתלוי בזה שהשבטים נבחרתם, וזה לא שייך קודם שכל עם ישראל יתייחסו לשבטיהם ברוח הקודש, אבל בכל אופן לא מסתבר שהכל תלוי אם יובלות חוזרים או לא, אלא זה מהמעלות שיהיה בזמן המשיח, והרי הרמב"ם כותב בהמשך שאם בר כוכבא היה מצליח הוא היה משיח, ואפי' שגם אם הוא היה מצליח לא היו היובלות חוזרים, שהרי עשרת השבטים לא היו נבחרתם.

נחמיה: טוב אז אני בעצם מבין שצדקתי, ומחקת מהלקסיקון שלך את המשיח, לא?

דוד: ח"ו!! ח"ו!! בכל דברי לא באתי אלא בכדי שתסביר לי אתה מה אתה מתכוין כשאתה אומר לי שאתה מחכה למשיח? הרי לכאורה כל הדברים כבר נעשו, ומה שלא נעשה תלוי בנו עצמנו, ואין אנו צריכים לאיזה גורם חיצוני וכוחני שיעשה לנו משהו.

נחמיה: אתה צודק שבעצם עד עכשיו לא חשבתי מה אני מחכה שהמשיח יעשה, אבל אני עכשיו חושב אולי אנחנו צריכים את המשיח בשביל שיחזיר את עם ישראל בתשובה.

דוד: בגמרא סנהדרין צח. כתוב שהמשיח אמר ל' יהושע בן לוי שהוא יגיע היום אם עם ישראל יחזור בתשובה, אם המשיח הוא זה שיחזיר את עם ישראל בתשובה למה שלא יבוא היום בשביל להחזיר את עם ישראל בתשובה. ובכלל מוזר לומר שאנחנו צריכים משיח בשביל שיחזיר אותנו בתשובה, הרי משיח זה הטבה ושכר לישראל, ואילו לחזור בתשובה זה מה שעם ישראל צריך לחזור לקב"ה.

נחמיה: ואולי צריך את המשיח בשביל להשליט את שומרי התורה על החילונים, ואז שומרי התורה ישלטו כאן בארץ?

דוד: אתה מתכוין שהמשיח יגיע בשביל להתערב במריבות הפנימיות של היהודים? לא נראה לי וזה לא כתוב בשום מקום. וגם אם נגיד כדברך, נו! ואז מה יהיה? יהיה לך מדינה שהמיעוט של 10% שומרי תורה ישלטו על 90% חילונים, נראה לך שזה מה שאנחנו רוצים מהמשיח? יש לך עניין בכזאת מדינה?

נחמיה: ואולי הוא יהרוג את החילונים וישאיר רק את שומרי התורה?

דוד: ואת זה אתה רוצה? נראה לי שמצב כזה יהיה יותר תשעה באב מאשר חג, הרי אפי' ירמיהו מקונן בבכי מר על כך שרוב עם ישראל יצאו בגלות למרות שהם עברו על ג' עבירות החמורות... משיח אמור לעשות לעם ישראל טוב ולא רע.

נחמיה: כתוב באבוד רשעים רינה?

דוד: אז מה אתה עונה על ירמיהו שקונן על עם ישראל? והאם יש מישהו שמעלה בדעתו צל צילו של ספק שיש מעט שמחה בארבע מיליון חילונים שנהרגו בשואה? והיום יש לנו יותר מארבע מיליון חילונים, אמנם ודאי שכאשר כל עם ישראל כתיקונו ויש מעט רשעים יש שמחה כשהם מתים, אבל כאשר זה רוב עם ישראל, אנחנו דבר ראשון רוצים שהם ימשיכו להתקיים.

נחמיה: אתה בעצם מציג כאן נתונים שלפני שעם ישראל לא יחזור בתשובה אין למשיח מה לעשות, אז מה אנחנו מצפים למשיח? זה מה שאתה שואל. אני רוצה לענות לך שכל דרך מתחיל יודע שיש 'בעתה' ויש 'אחישה', זאת אומרת שיכול להיות שהמשיח יגיע גם לפני שעם ישראל יהיו ראויים?

דוד: ומה אתה חושב? שהקב"ה חיכה לעם ישראל 2000 שנה שיחזרו בתשובה, ובסוף הוא יוותר על זה, הרי אמרו חז"ל 'כל האומר הקב"ה וותרן, יוותרו מעוהו' ? וודאי כל עניינים אלו הם בחינות מסויימות של זמנים וכפי שמצינו בראשונים הרבה זמנים מסוגלים, אבל ודאי שאין דרך

לעקוף את ה'היום אם בקולו תשמעו'. ובכלל מה הענין שלנו בכזאת גאולה אם עם ישראל ישאר חילוני?

נחמיה: אז אני לא מבין מה אתה רוצה, כל הטיעונים שלך היו שייכים גם לפני מאתיים שנה כשכל היהודים חיכו למשיח, גם אז לא כל היהודים היו הצדיקים הכי גדולים, והיו גם הרבה רשעים, האם כל זמן שעם ישראל לא כתיקונו אין מה לצפות למשיח?

דוד: יש הבדל גדול בין תקופתנו שאנו בארץ לבין כל התקופות לפני שהגיעו לארץ, תמיד יהודים התפללו שיבוא משיח שהוא יכבוש את הארץ ויעשה שם ממלכה יהודית, וכמו שכתוב ברמב"ם הוא יקבץ את הגלויות והוא יעשה שם חוקים על פי התורה ויבנה את ביהמ"ק, וכמובן ההבנה הפשוטה הייתה שכשאר זה יקרה אז עם ישראל יוכלו לקיים את התורה בשלמות, וכמו הגמרא בברכות יז. שרב אלכסנדרי התפלל 'רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכויות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם', אבל מעולם לא דמיינו מצב כזה שעם ישראל כבר נמצא בארץ ישראל ויש לו שם ממשלה ויש לו את מקום המקדש, ומה מעכב זה שרוב עם ישראל לא שומר תורה ומצוות, וכאן השאלה נשאלת במצב זה, מה אנחנו מתכוונים כאשר אנחנו אומרים שאנו מחכים למשיח? אם עכשיו מגיע אלינו המשיח ושואל אותנו מה לעשות בשבילכם, מה אנחנו אומרים לו? מה חסר לנו שאנחנו צריכים שהוא יעשה?

נחמיה: אז מה אתה מתחמק? אתה אומר שהגאולה כבר הייתה!

דוד: לא! אני לא אומר את זה!

נחמיה: אז איך אתה אווז את החבל בשני קצותיו, גם אין למשיח מה לעשות וגם אנחנו לא גאולים?

דוד: יש למשיח עוד הרבה מה לעשות! רק תן לי קודם להקריא לך קטע מהרמב"ם בהלכות מלכים פ"א 'ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבועל פה ויכוף בה כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח, ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בוודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג, בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים', הנה מבואר כאן מדברי הרמב"ם שיתכן שיהיה מלך כאן בארץ ישראל והוא לא יהיה המשיח, אבל בכל אופן הוא יהיה ממלכי ישראל הכשרים, ורק אח"כ כשיבוא הבן שלו או הנכד שלו או מישהו אחר ויגמור את הדברים עד שהכל יהיה כתיקונו, הוא נקרא משיח, וכמו שהרמב"ם אומר שאף אם הוא לא משיח הרי הוא מלך כשר. ומוכח מכאן שיתכן שהמשיח יעשה רק את השלב הסופי שהוא זה שיגדיר שעם ישראל כבר עומד בתיקונו השלם בכל עניני התורה.

נחמיה: אמנם כאן זה מוכח מהרמב"ם, אבל לכאורה זה סותר למה שכתב הרמב"ם לעיל שהמלך המשיח מחזיר את המלוכה לישראל ומקבץ נדחי ישראל, ואם כמו מה שהוא כתב אח"כ שיכול להיות שיהיה מלך בא"י אבל הוא לא יהיה משיח ורק אח"כ יגיע המשיח, א"כ נמצא שלא המשיח מחזיר את המלוכה לישראל.

דוד: והאם כאשר הרמב"ם כותב שהוא כופה כל ישראל לעשות את המצוות, האם זה מכריח שיהיו רשעים שירצו לעשות עבירות והוא יכפה אותם? וודאי שלא? נכון? הכוונה היא שהמצב יהיה מתוקן בזמנו גם מבחינת שמירת המצוות, אותו דבר לעניינו הרמב"ם מגדיר מה המצב התכליתי והנכסף של עם ישראל, והמשיח הוא זה שיעשה את זה, אם כבר לפניו יהיו יהודים בארץ ישראל והוא לא יצטרך לקבצם יותר טוב, ואם כל עם ישראל ישמור את התורה ואת המצוות יותר טוב, אין דין שלפני שהמשיח יגיע הכל יהיה רע.

נחמיה: נעניתי לך בפשט ברמב"ם, אתה בעצם אומר שהמשיח זה מי שיוצר את המצב המתוקן של עם ישראל, ואין זה מגרע זה שכבר חלק מהדברים נעשו לפני שהוא הגיע. אבל מה זה קשור לענייננו? לפי איך שהצגת את זה מקודם הכל טוב, ואני לא מבין מה נשאר למשיח לעשות?

דוד: פשוט מאוד! וכאן אני חוזר אתך לנושא שממנו התחלנו שהציפייה שלנו לגאולה היא שעם ישראל יחזור להיות עם ישראל, שעם ישראל ישמור את התורה בשלמות. ואם נתרגם את זה למושגים של משיח, אז היום הכל כבר נעשה חוץ מדבר אחד, שהוא בעצם הדבר המרכזי בסיפור, היום רוב עם ישראל לא שומר תורה ומצוות ורחוק מאוד מהקב"ה, זה מה שכרגע חסר וזה מוטל על המשיח להפוך את עם ישראל לעם ה', עד שהם יממשו את כל היכולות שה' נתן להם.

נחמיה: אז לפי דבריך.....

והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו נשמע קולו של החזן שקטע את שאלתו של נחמיה, תוכ"ד שהם מסכמים שיפגשו שוב למחרת הצום, ב"י אב אשר עדיין נוהגים בו דיני אבלות.

ט.

נחמיה: בעצם לפי דבריך המשיח זה המחזירים בתשובה, בעצם גדול המחזירים בתשובה האחרון הוא המשיח?

דוד: ונראה לך שכאשר כל המדינה פה יהיו חרדים הכל כבר יהיה טוב? מה החרדים מושלמים? אין להם מה לתקן?

נחמיה: עכשיו אתה כבר באמת מבלבל אותי, אתמול נאמת לי בארוכה שהדבר היחיד שיש לנו לצפות לו וזה מה שהמשיח יעשה, זה שכל עם ישראל יחזור בתשובה, ועכשיו אתה אומר לי שזה לא מספיק.

דוד: ודאי שכשעם ישראל יחזור בתשובה לגמרי זה יהיה המצב השלם, רק שאני לא חושב שהחרדים מושלמים גם הם צריכים עוד לתקן כמה דברים.

נחמיה: בסדר, נוסף לחזרה בתשובה ההמונית גם התחזקות בהתמדה בתורה, בצניעות, ובשמירת הלשון, חוץ מזה צריך עוד משהו? אז בעצם המשיח זה או המחזיר בתשובה הגדול, או המשיח והמעורר החרדי הגדול, כן אתה מסכים?

דוד: בכלל לא! למרות שאני מעריך מאוד את פעולותיהם של המחזירים בתשובה, וגם של אלו שמעוררים את החרדים לחיזוק בתורה וליראת שמים לצניעות ולשמירת הלשון, אבל אני לא חושב שזה מספיק.

נחמיה: אז מה אתה עוד רוצה, כל הזמן אמרת שאתה רוצה רק תורה, פתאום אתה אומר לי שזה לא מספיק לך.

דוד: ודאי שאני מסכים שאם כולם יהיו חרדים, והחרדים יתחזקו בכל העניינים המדוברים שצריכים חיזוק, זו התקדמות עצומה וכל מי שמסייע לזה אשריו ואשרי חלקו. אמנם עדיין יש הרבה מאוד עניינים ומצוות בתורה שאינם מקויימים כל הצורך, יש עדיין הרבה דעה ורגש והשקפות נכונות שאנחנו צריכים לקבל מהתורה בכדי להיות מושלמים, בכדי להיות ראויים לנהל עם שלם על פי התורה, ואפשר גם לומר שכל זמן שהציבור החרדי לא ישלים עצמו גם בנושאים אלו, אין כ"כ סיכוי בדרך הטבע שכל החילונים יחזרו בתשובה, וגם לא שכל הציבור החרדי פתאום יתחזק בתורה ובצניעות ובשמייה"ל, הדברים הללו שהציבור החרדי צריך להשלים, הם קריטיים בשביל שעם ישראל כולו יוכל להיות במצב מתוקן.

נחמיה: אולי לפני שאנחנו מתחילים לדון בארוכה כפי שהוכיח הניסיון בינינו, האם תואיל בטובך להגדיר בקצרה מה היא הנקודה שהחרדים צריכים להשלים בכדי שיהיו ראויים לנהל עם שלם ומדינה על פי תורה?

דוד: בשמחה! הנה ההגדרה 'עד עתה החרדים שמרו על התורה שתהיה בתוך הבית מדרש, עתה הגיע הזמן שהבימ"ד יקרין את תורתו החוצה בכדי לתקן ולקדש אף את הרחוב'.

נחמיה: כמדומני שאני מבין את העיקרון, עכשיו באמת כדאי שתפרט אותו, מה כוונתך שהרחוב כרגע הוא ריק מתורה? ואיך אפשר להקרין עליו מהתורה שבבית מדרש?

דוד: ההגדרה שאמרתי מתחלקת לשני עקרונות, א. שהאווירה התורנית והמרוממת של קרבה לה' ולתורתו שיש בבימ"ד, תורגש אף מחוץ לבימ"ד אצל כאלו שאין תורתם אומנתם, היות וכאשר אנחנו מדברים על כל עם ישראל, הלא הם רובא דרובא, ובלי זה אי אפשר שיהיה עם שלם ששומר תורה ומצוות. ב. שהתורה תשליך את עצמה על כל פרטי המציאות ועל כל הדילמות והבעיות שיש בה, ותאמר את דעתה הערכית וההלכתית, ושעל כל נושא ונידון יהיה לתורה ולהלכה מה להגיד, וכל זמן שזה לא קורה אין. וכמובן ששני דברים אלו תלויים בנו תופשי התורה ולומדיה.

נחמיה: הייתי בטוח שאתה הולך להטיל כאן פצצה, למעשה אמרת שני עקרונות שכפי הידוע לי רובם ככולם של החרדים מסכימים עליהם.

דוד: בעיקרון כולם מסכימים עליהם, אך בפועל הציבור כולו עסוק בנושאים הבוטרים לו עכשיו בשטח, מלחמה באינטרנט, חיזוק גדרי הצניעות, מלחמה בגזרת הגיוס, ומלחמה על כבודם של גדולי ישראל, ואת הנושא הזה מזניחים לגמרי, וזה חוץ מהנושאים החומריים שאנחנו דואגים להם כגון מקומות דיור לציבור החרדי, וענייני מפלגות בכנסת ובעירייה.

נחמיה: ולמה אתה באמת חושב שהנושא שאתה מדבר עליו קודם, הרי אף נושאים אלו הם נשמת רוח אפה של היהדות, ובלי זה אין לה קיום בתוך התרבות המערבית השלטת בכיפה.

דוד: כאשר יפתרו את הבעיה שאני מדבר עליה, אף הבעיות הללו יפתרו בצורה טובה יותר.

נחמיה: פרש דבריך.

דוד: נפתח מהנושא של קידוש המרחב הציבורי שמחוץ לבימ"ד, הנה הצורה האידיאלית היא שכל מי שנשאו לבו לעסוק בתורה עוסק בתורה, וזה הוא הדבר הנעלה ביותר שאין למעלה הימנו, ומי שאינו ראוי לזה הן מבחינה נפשית הן מבחינה כשרונית הן מבחינת פרנסה, עוסק לפרנסתו תוך כדי שהוא מנסה אף בהיותו מחוץ לבימ"ד להישאר יהודי ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כמובן שהנסיונות והעבודה שיש למי שעמל על פרנסתו אינם הנסיונות והעבודה שיש למי שעוסק בתורה יומם ולילה, מי שעוסק בתורה יומם ולילה צריך לנדד שינה מעיניו ולחסום את תאוותיו בכדי שיוכל להגות בתורה יומם ולילה, ומי שעוסק לפרנסתו צריך לדעת איך לקדש את חיי המסחר שלו, איך לקדש את העוה"ז שלו, מה היא צורתו של יהודי, ובזמננו כאשר החברה הכללית היא חילונית, הוא צריך אף שיהיה לו עוז רוח יהודי היודע בדיוק למה הוא יהודי ובמה ולמה הוא נבדל מהחילונים, וכל זה מצריך לימודי אמונה ולימוד מעמיק בחלק הדעות והאמונות שבתורה, וכן הוא צריך לדעת את ההלכות הנוגעות לעיסוקו, ובקיצור כיון שהוא נפגש יותר בחיים, הוא יותר צריך לדעת מה התורה אומרת על החיים. ולמעשה מה שקורה כיום הוא, שכיוון שעיקר מרצו של הציבור החרדי הוא להשתדל שכולם יהיו אברכים, ואין מי שדואג לחיי תורה אמיתיים לעוסקים לפרנסתם, ממילא רובם ככולם של העוסקים לפרנסתם הם ונשותיהם אינם נראים ירא"ש גדולים, בלשון המעטה, ובמקום זה היה צריך להיות חלק גדול מהפעילות החרדית, לנסות לייצר חברה של עוסקים לפרנסתם יראי שמים, שיודעים מה הגישה של היהדות לכל משעולי החיים, ומתמודדים עם זה בצורה הנכונה, חברה שמצליחה להיות קשורה לקב"ה למרות שאינה עוסקת יומם ולילה בתורה, וזה יכול להיות הן דרך המצוות שמטבע הדברים יותר נוגעים אליהם, והן דרך העמקה ברגשי ודעות ואמונות היהדות. וכמובן שחברה זו יכולה לשמש כציון דרך של יהודים יראי שמים שאינם מנותקים מהמולת החיים, למצב הנכסף שכל עם ישראל ישמור תורה ומצוות. וכל זמן שאין חברה חרדית כזאת אין סיכוי שכל החילונים יחזרו בתשובה.

נחמיה: ואיך זה יפתור את הבעיות הקיומיות של הציבור החרדי?

דוד: ברור שכאשר יש חברה שלמה של יראי שמים החיים היטב אף בתוך העוה"ז, אף בעניני אינטרנט וצניעות, הם יתנהגו באיזון הנדרש בין שמירת אורחותיהם כיראים ושלמים לבין צרכיהם ורגשותיהם, ולא כפי המצב בזמננו שמיואשים מציבור זה, ונלחמים ללא הצלחה שלא יצטרפו אליו עוד. גם בנושא גזירת הגיוס וכבודם של גדולי ישראל כל חד כדאית ליה, זה ברור שאם נדע ליצור צורת חיים שגם מי שלא לומד קשור לקב"ה ולתורתו, ממילא פחות בחורים ואברכים ילכו לצבא ולאוניברסיטאות ואקדמיות פסולים, ואם מלבד העיסוק במכסות הצבא, תהיה דאגה כנה ואחראית של כל הצדדים שאלו שמחוץ לכותלי ביהמ"ד יהיו יראים ושלמים, לא יהיה זלזול בגדולי ישראל, ולא יהיה כזה פילוג, וגם הבעיה של הצבא לא תהיה בחומרתה הנוכחית, כי אם הצבא איננו מקום ראוי ליראי ה', הם לא ילכו לשם, ואם יהיה ציבור גדול מחוץ

לביהמ"ד שהוא ירא שמים באמת, אף הצבא לא יקלקל אותו, ויצטרך להתאים את עצמו אליו, וכל זמן שזה לא כך, אף אלו שמחוץ לישיבת לא ירצו ללכת לשם, וכל הבעיות מתחילות משום שלא מטפלים בשורש הבעיה, ומסכימים עם מצב הבדיעבד שאלו שמחוץ לביהמ"ד הם ירודים מבחינה רוחנית, ואז כמובן שכל היחסות קלה לציבור החילוני, היא בעיה איומה.

נחמיה: מה בעצם צריך לעשות בשביל שמצב זה יקרה?

דוד: אפרט בקצרה, הכרה בכך שמי שלא לומד זכותו וחובתו להיות יהודי ירא וכשר, ושחובתנו לסייע לו, ספרי מוסר המותאמים לחיים אלה כמו שיש 'עלי שור' לבני תורה ובעלי מוסר, כן צריך ספרים לציבור זה, לימוד של המצוות היום יומיות שהם נפגשים עמם, העמקה ביהדות בצורה המותאמת לחשיבה שלהם, לקיחת אחריות על מקומות עבודה וכפי שיש היום לנשים, חינוך לדקדוק הלכה, לימוד סוגיות בעיון הקשורים לעיסוקיהם וכו' וכו', ואני אין לי את כל הפתרונות, אבל אם היו מקצים לזה מקצת מהמשאבים שמשקיעים בישיבות, היו מגיעים להרבה רעיונות ופתרונות טובים ומועילים יותר ממה שמנתי לך תוך שניות ספורות.

נחמיה: ומה בדבר זה שצריך שיהיה לתורה דעה על כל דיון ערכי ומוסרי, האם יש מישהו שחולק על זה? האם אין את זה בזמננו?

דוד: ודאי שאין מישהו שחולק על זה, הרי אדרבה תמיד מורגל בפי המשגיחים והראשי ישיבות שאפשר להוציא הכל מהתורה, וודאי נושאים מוסריים וערכיים, שההנהגה בהם היא מטרות התורה. אמנם בפועל עיקר הלימוד אינו הולך לכיוון זה כלל, שלא לדבר על אלו שמשקיעים את כל חייהם או את מיטב שנותיהם בלומדעיס, אמנם אף אלו שלומדים להלכה לאו בדווקא שומרים על קשר עם המציאות, ואף מי שכן שומר על קשר עם המציאות כמעט ואינו מתעסק בזה בצורה ציבורית מדינית, לבטא ולהביע את דעת תורתנו הקדושה בכל ענייני הזמן?

נחמיה: מה כוונתך?

דוד: קודם אתן לך דוגמא קטנה, בתקופה זו מסעיר את המדינה נושא, שהוא אינו נושא שולי, אלא נושא מוסרי בעליל, הנושא של חלוקת הגז הטבעי או כפי שהוא מכונה מתווה הגז, יש כאן שאלה מוסרית למי שייך הגז של המדינה האם לאזרחיה, או למשקיעים שחפרו ומצאו את הגז, זו שאלה הלכתית טהורה, אם כי לא נראה לי שאפשר להוציא אותה ישירות משו"ע חו"מ, אלא זה מצריך חשיבה עמוקה המגדירה את הקניין על נכסים לאומיים על פי תורתנו הקדושה, ועוד הרבה שאלות, ולמעשה כדי ביזיון וקצף שכל המפלגות מתיימרות להביע בזה דעה, מלבד המפלגות החרדיות, שפועלות כאילו אין לתורה מה לומר בנושא זה..

נחמיה: יש לך עוד דוגמאות?

דוד: לאלפים! אתן כמה דוגמאות, יש במאה חמישים שנה האחרונות שני שיטות מרכזיות בכלכלה, השיטה הקפיטליסטית הדוגלת בבעלות מוחלטת של האדם על נכסיו ומצמצמת את נתינתו לעניים ולמיסים, וכל זה תוך כדי שהיא דואגת מאוד להרבות את התחרותיות והצרכנות בכדי לעודד אנשים לזום עסקים ולהרויח כסף, והשיטה הסוציאליסטית, הדוגלת בשיתוף מסויים של הנכסים של כולם בין כל המדינה, ולכך היא דוגלת יותר בלקיחת מיסים מהעשירים

וחלוקתם לעניים, ולדידה המצב שיש פערים כלכליים גדולים בין עשירים לעניים הוא מצב בעייתי, כמובן שלא זה ולא זה מתאימים לתורתנו הקדושה, אך צריכים אנו להציב את דעת תורתנו בנושאים אלו, ואף לרדת לכל הנושאים הנגזרים מזה כחלוקת המיסים העולה מידי שנתיים, תפקידי ביטוח לאומי, ועוד נושאים רבים, וגם כאן מביש הדבר שרק לביהמ"ד אין מה לומר בנושאים אלו, ועלינו להתחזק בבירור נושאים אלו. דוגמא נוספת, כידוע ישנם עימותים רבים בין ימין לשמאל על רקע המוסריות הנדרשת במלחמה או נגד אויבים, ואם מותר לעשות להם עינויים, ועל פגיעה בחפים מפשע, ועוד פרטים רבים הכלולים, וכמובן מכלל הנושא כמה זה שווה חיים של חיילים יהודים, ואף בנושא זה לא נשמעת דעת תורתנו בגאון ובצורה ברורה ומסודרת. וכן אף בנושאים חוקתיים בעלמא, לדוגמא, איזה ראיות אמורים לשמש כראיה להפליא או לזכות אדם במשפט? האם זכות הציבור לדעת כל דבר בשביל שלא תהיה שחיתות שלטונית, או שיש בזה משום לשה"ר? מה זכויות הגויים במדינת היהודים? ואף בנושאי רפואה, האם משרד הבריאות צריך להשקיע את עיקר כספו בלהקל מכאביהם של חולים מתייסרים, או עדיף להשקיע בהארכת חיים של חולים מסוכנים, או בטיפולים לחשוכי בנים? ובעצם מיותר להביא דוגמאות, צריך פשוט לפתוח את ספר החוקים של מדינת ישראל, ולראות על כל חוק שם מה דעת תורתנו הקדושה, ויש דברים שנתפרשו להדיא בתוה"ק ובחז"ל, ויש דברים שאפשר לפלפל, ויש דברים שצריך להמציא גדר הלכתי חדש, ובקצרה תופשי התורה צריכים שיהיה להם ספר חוקים משלהם, ספר חוקים אלטרנטיבי הנוגע בכל בעיות החיים, המגדיר איך אנו מנהלים כיום את המדינה עפ"י התוה"ק, וכמובן לא מועיל לזה רמב"ם ושי"ע לבד, שהרי המציאות השתנתה לאין הכר מזמן הרמב"ם והשי"ע, וצריך להתאים את למציאות של זמננו.

נחמיה: זה באמת מענין כל הנושאים שהעלית, אבל למה אתה חושב שאנחנו צריכים לדעת את זה עכשיו ולמה לא מספיק שכשיבואו הדברים לידינו נלמד נושאים אלו ונפסוק בהם? ולמה אתה חושב שיש בזה משהו יותר חשוב מלימוד הלכה סתם? ולמה אתה אומר שזה כ"כ חשוב?

דוד: קודם אני יענה לך על חשיבות הדבר ליזמננו אנו, ואח"כ אסביר למה זה חשוב מאוד כבר עכשיו אם אנחנו רוצים שיום אחד תהיה כאן מדינה יהודית באמת. א. עצם הדבר שהדבר היחיד שחשוב לחרדים מהממשלה זה כסף למוסדותיהם, ואין להם כל דעה ערכית לגבי הנושאים שקוראים כאן במדינה, זה חילול ה' נורא המציג אותם שאין להם כל דעה וכל עמדה ורק הכסף מעניין אותם. ב. כאשר החרדים דורשים דרישות לגבי דת ומדינה כגון על סגירת חנויות ותחבורה בשבת, על נישואים אזרחיים, על שמיטה, הבעלות על הכותל, אבל אין להם שום אג'נדה מסודרת איך המדינה צריכה להיראות, אין להם עמדה מה דעתם בכל הנושאים המדיניים חברתיים כלכליים, ורק יש להם כמה דרישות פה ושם, אין הדברים נתפסים כדעה על צורת ניהול המדינה, אלא נתפסים כאינטרסים דתיים, ואז כמובן שכל החילונים התנגדו לזה, ובצדק מבחינתם, ורק אם יש לך דעה כללית על כל הנושאים הנ"ל על דמוקרטיה מול יהדות ומה הצורה הנכונה לנהל את הדברים, אז נשמעים הדברים בצורה רצינית ועניינית.

נחמיה: אתה מבקר בעצם את התנהלותם של הח"כים החרדים שממונים ופועלים ע"פ גדולי ישראל, לא? זה המסר שלך...?

דוד: לא ולא!! אני לא בא לבקר את הח"כים, ואיני צריך להעיד על דרגתי הפחותה שאיני ראוי כלל לבקר את גדו"י שליט"א, הבאתי את זה רק כדוגמא, שמשום שלא מבררים ולומדים נושאים

אלו בבית המדרש, ואין כלל החרדים מביעים דעה בנושא זה, לכן גם הח"כים אינם מתעסקים בזה, שהרי הח"כים אינם פועלים על דעת עצמם אלא הם שלוחי ציבור, והם אינם אברכי כולל שיכולים להשקיע בגיבוש עמדה תורנית לכל הנושאים העומדים על הפרק. את מי שצריך לעורר זה לא את הח"כים, אלא את לומדי התורה, ואת זה אין אף בכוחם של גדו"יי לשנות, תראה כמה הרב שך דיבר על דרך הלימוד וההספק בישיבות, ומה זה עזר? האם יש למישהו ספק מה הייתה דעתו של מרן החזו"א בענין דרך הלימוד? וזה לא עוזר כלום, יש את ההרגל והאופנה איך לומדים, וככה זה מתנהל, והדרך היחידה להשפיע על זה הוא דרך ציבור לומדי התורה והיראה עצמם ולא מלמעלה, והוא הדין לענייננו, התיקון לענין זה צריך להגיע מתוך ציבור הלומדים ועובדי ה', שידרשו בכל מאודם ובכל נפשם לדעת את דעת תורתנו הקדושה בכל נושא ונושא, ולא יניחו למציאות החומרית להתנהל שלא ע"פ התוה"ק, ורק אחרי שיהיה עיסוק נרחב בדברים אלו, יהיה גם מה לדבר על ח"כים וכדומה.

נחמיה: אז בעצם כל דברך אינם אלא נוסחא להתייעלות העבודה הפרלמנטרית של הח"כים והעסקונה, אך עדיין אני לא רואה בזה קשר למדינה יהודית.

דוד: אכן קודם שסטינו לנושא הח"כים, הסברתי את תועלת הדברים אף במצב העכשווי. אמנם עיקר כוונתי הוא לתכליתנו כאן כעם ה'. זה ודאי שאם אנו החרדים רוצים להעמיד את עצמנו כאלטרנטיבה לממשלה החילונית, כאלטרנטיבה שבבוא היום אף תחליף את הממשלה החילונית ותקים כאן ממשלה על פי תורתנו הקדושה. אנו צריכים להתכונן לזה ולהציג מודל שלם של חוקים של מוסר של ניהול, בשביל שאלו יהיו מוכנים בבוא העת, אמנם הדברים ישפיעו לטובה אף קודם שנזכה לממש דברים אלו.

נחמיה: כיצד?

דוד: יש כאן שאלה מרכזית איך היהדות מציגה את עצמה, האם כ'דת' שאין לה אלא חוקים להעצמת הרגשות והקשר בינו לבין בוראו, או האם היהדות היא אף תורה המציגה שיטה איך העולם כולו יהיה טוב יותר, ובמישור שלנו האם התורה יכולה להציג שיטה שלמה איך לתקן ולהעמיד מדינה בצורה נכונה וישרה. אמנם ודאי שהתורה אינה אך 'דת' שאין לה אלא הקשר האישי של האדם עם ה', וכמו הנצרות הארורה שאינה מתעסקת אלא ברגשות האדם, שהרי רוב חוקי התורה הם איך לנהל עם בארצו בצדקה ובמשפט בקדושה ובטהרה בצורה נכונה. והנה בכל משך הגלות כאשר לא היה לעם ישראל ארץ, התורה והיהדות היו בעיקר דת שעיקר עסקה הוא אך באדם עצמו העובד את ה', אמנם כאשר עם ישראל חוזר לארצו צריך הוא להראות איך בכח תורתנו הקדושה אף להקים מדינה שדבר ה' וחוקיו הם המעמידים ומדריכים אותה בכל משעולי החיים של היחיד והעם. והנה בזמננו כאשר נתפוס חילוני מצוי ושאל אותנו מה התורה אומרת, הוא יענה לנו שהיא מצוה על צניעות ולימוד תורה ותפילות, אך ודאי לא יחשוב שיש לתורה קשר להנהלת כל עניני המדינה, וממילא רוב עמי הארץ, היינו העם שמתעניין בעיקר בניהול הארץ, אינו מרגיש קשר לתורה, ומרגיש שהתורה אינה מתעסקת כלל בבעיות של החיים, היא לא מתעסקת כלל בבעיות האמיתיות ואינה אלא פיתרון לאלה שרוצים להקדיש את חייהם לרוחניות, או לתת לרוחניות מקום נכבד בחייהם. ומסיבה זו התורה אינה רלוונטית לרוב העם שלמרות שהוא מחובר לערכים העיקריים של היהדות וכפי שנראה בסקרים, מכל מקום אינו מרגיש שיש לתורה התמודדות מול הממשלה ומול הבג"ץ, ומזה נוצר המשפט המוטעה החודר

לפעמים אף למחוזות חרדיים 'מה הקשר בין רבנים לפוליטיקה', אמנם כאשר אכן נעסוק בתורה מתוך מגמה לראות איך אנחנו מתקנים את המציאות של זמננו על פי התורה, ונציע חוקה אלטרנטיבית לזו של הממשלה והבג"ץ, ומוסר אלטרנטיבי לזה של התרבות המערבית, ונפרסם את הדברים, ונגיב עליהם על כל ענין שקורה כאן במדינה, וכשם שאנו מגיבים על נושאים של תקצוב הישיבות וגיוס חרדים לצה"ל, כך נגיב על כל נושא וחוק ונפרסם את דעת התורה וחוקתה בעניין, אז ידעו הכל שאין התורה מנותקת מהארץ, אלא אדרבה חוקיה הם הצורה הטובה ביותר לנהל את הארץ והעם אשר עליה.

נחמיה: שומע, אני עכשיו חושב שמלבד התועלת שאמרת שזה יכניס ללב העם כולו שיש לתורתנו הקדושה מה לומר על כל הנושאים החומריים והארציים המדיניים, יש כאן עוד תועלת גדולה, שנהיה מוכנים בהכל ותהיה לנו חוקה מסודרת שנוכל להכילה על ארץ ישראל כאשר זו תהיה בידי שומרי התורה, בבחינת 'ממשלה בדרך'.

דוד: כמובן.

נחמיה: אמרת בתחילת דבריך שאתה חושב ששימה זו של הוצאת התורה אף מחוץ לבימ"ד, הן מבחינת שתהיה רוח חיה אף לאלה שאינם עוסקים בתורה יומם ולילה, והן בהבהרת דעת תורה על כל העניינים והדיונים הציבוריים והמוסריים של המדינה, נוגעת בעיקר לזמננו, האם תוכל אכן להסביר מדוע לדעתך משימה זו חשובה בעיקר בזמננו?

דוד: אמנה כמה סיבות, א. כיום הציבור החרדי גדל, ורואים אנו מטבע הדברים שא"א שכלם ילמדו כל היום, הן מסיבות פרנסה הן מסיבות האופי המתאים לזה, ועל כן צריכים אנו להראות להם את הדרך איך יכול להיות יהודי ירא ושלם אף בעולם החומרי והארצי. ב. ומלבד זה עצם עיסוקם בהוויות העולם משייך אותם לכל העולם החיצוני וא"א עוד להתעלם מלענות מה דעת תורה ביחס לכל הדילמות והשאלות הערכיות של העולם ושל מדינה יהודית. ג. ככל שהמפלגות החרדיות גדלות והם משמשים בדרך כלל כלשון מאזנים בין ימין לשמאל, אינם יכולים עוד לפטור את עצמם מאחריות לעתידה היהודי והתורני של המדינה, צריכים הם לגבש לעצמם עמדה תורנית על כל הנושאים העומדים על הפרק. ד. כאשר רואים אנו בזמננו בתוך החילוניות הלכי רוח רבים המבקשים להכניס רוחנית לחיים שלהם, ומבקשים להכניס לעולמם ערכים ותכנים, ואנו רואים שפונים לכל התחומים, ודאי צריכים אנו להראות דוגמא חיה איך התורה יכולה להחיות אף את העולם שמחוץ לבימ"ד. ה. כאשר אנו רואים את חוסר היציבות של קהל המצביעים בישראל בין ימין לשמאל, מחמת חוסר אימון במערכת, ומחמת בלבול בין ערכים רבים שאינם יודעים לסדרם יחד, ומשום כך מזוגזגים מהכא להתם, ודאי זמן זה ראוי מאוד להפיץ את דבר ה' על כל נושאים אלו בצורה ברורה. ו. לאחר השואה והקמת המדינה שינסו שומרי התורה מתניהם להעמיד הדת על תילה ולהעמיד ציבור שלם שכל עניינו בתורה הקדושה, הן מבחינת לימוד התורה והן מבחינת שמירת התורה והמצוות, וודאי ששמירת התורה בארץ ישראל צריכה להביא בסופו של דבר שכל העניינים ממש יתנהלו על פי התורה, ועתה כאשר בזכותם הונח לנו וציבור היראים גדול וחזק, צריכים אנו להמשיך עם זה הלאה ולנסות לממש את התורה"ק בעולם המציאות, וכאשר אין ממשיתים הלאה ונתקעים במקום אחד ורק עוסקים במיגננה מהחילוניות, מתפשטת הרגשה של מיצוי וחוסר במימוש העצמי של הציבור החרדי, וכפי שאנו רואים הרבה.

נחמיה: תן לי לסכם את דבריך מתחילת השיחה בליל תשעה באב.

דוד: אדרבה אשמח לשמוע את הדברים בסגנון שלך.

נחמיה: טוב, אז אני מתחיל להקריא את העקרונות.

א. התורה מטרתה להנכיח בעולם החומרי את שם ה' ודרכיו ואמיתותיו, הן ע"י מצוות של בין אדם לחבירו הן ע"י מצוות שבין אדם למקום הן ע"י מצוות הקדושה שבין אדם לעצמו. ולכך רוב מצוות התורה מתעסקות בעיקר בענייני החומר, ולא ברגשות האדם והתעלותו הפנימית.

ב. תכלית נתינת התורה לעם ולא ליחיד היא בכדי שאמיתות אלו יהיו תוכנו הפנימי של עם שלם, וידעו הכל שיש בכח תורתנו להקים עם שהעומד בבסיס חייו הם ערכי האמת והצדק הקדושה והחסד, וערכים אלו הם המנהלים ומובילים אותו בכל משעולי חייו.

ג. ומסיבה זאת צריך עם ה' להיות אף בעל ארץ מסויימת, שאין עם בלא ארץ.

ד. הגאולה במובנה הפשוט [אף שכמובן במובן העמוק והמורחב נוספים עליה עוד עניינים רבים] אינה אלא חזרה למצב של קיום תורה מושלם, וזה ע"י שעם ה' יהיה קיים על אדמתו ותורת ה' תנהל את חייו. וארץ ללא תורה, או תורה ללא ארץ אינם המצב הגאולי.

ה. בכל משך הגלות כאשר היו עם ישראל בארץ נכריה, קיוו והתפללו לחזור לארצם על מנת להקים שם שוב מדינה שכל ענייניה וכל עמה מתנהלים ע"פ התורה.

ו. במאתיים שנים האחרונות נפל דבר רע בעם ישראל, שרוב העם נהיה חילוני, ומאידך דווקא מתוך מצב זה חזר עם ישראל לארצו ונתקבצו הגלויות כולם, וכיום המצב הוא שעם ישראל בארצו אך רובו חילוני.

ז. מבחינה עקרונית בעצם זה שעם ישראל חזר לארצו, ניתנה לו האפשרות, להקים כאן מדינה ע"פ התורה ולבנות את המקדש ולהחזיר סנהדרין ולהביא במו ידינו את המצב השלם והמתוקן. וכל זה אינו מתעכב אלא משום שרוב העם חילוני.

ח. הלכך, מה שנשאר לעם ישראל להתקדם, הוא להחזיר את העם כולו לתורה ולתת לתורה הקדושה לנהל את כל מישורי החיים, התרבותיים, הפוליטיים, והמדיניים, את חיי היחיד, ואת חיי הציבור, הלכך עתה תפקידו של משיח הוא הפוך ממה שהיה בכל הדורות ששמרו תורה והיו בחו"ל, והיה צריך להחזירנו לארץ, עתה א"י בידינו והתורה רחוקה מרוב העם, ועיקר פעולתו של משיח להחזיר את העם כולו לתורת ה'. ואין די בחזרה בתשובה הרגילה, ואין די בחיזוקים בת"ת צניעות שמיח"ל, אף שכמובן תועלת שניהם מרובה מאוד. אלא צריך להקרין את התורה מהבימ"ד החוצה, וזה בשני עניינים דלהלן :

ט. לייצר מצב שהתורה יכולה לתקן ולהחיות אף את אלה שאינם עוסקים יומם ולילה בתורה, וכפי הכוונה המקורית של התורה שאף בעלי אדמות ומרעה יהיו דבוקים בה'.

י. שבעלי ההלכה יתנו מענה בשם התורה הקדושה לכל השאלות הערכיות והמוסריות שיש היום בזירה הפרטית והציבורית, המדינית והביטחונית, הכלכלית והתרבותית, ובעצם לתת חוקה אלטרנטיבית לזו של פורקי עול תורה. ודבר זה חשוב הן למען המדינה היהודית שתקום כאן כאשר תקום, והן ע"מ להראות שאין תורתנו אך עבודה שבלב אלא בעלת חוקים ומשפטים צדיקים לתיקון העולם והמדינה.

דוד: יפה מאוד!! אני שמח מאוד שסדרת בכזאת בהירות את כל השיחות שלנו, אפילו בשבילי זה מועיל. תודה רבה.

נחמיה: אני חושב עכשיו שהכל טוב ויפה, אבל גם אם אכן כך יקרה, האם על ישראל יכול להביא את הגאולה כשהוא כ"כ מפוזר ומפולג לכ"כ הרבה קבוצות ומחלוקות, הרי אף אם כולם יסברו כמוך ויעשו על פי זה, האם יוכלו ליצור משנה אחידה כאשר יש אשכנזים וספרדים ליטאים וחסידיים ובתוך הקבוצות האלו יש עוד מחלוקות, אין שום אפשרות לעשות משהו אחד כולם ביחד... אני עכשיו חושב שגם לגבי בית המקדש וקרבתו זה יהיה כך, וכל קבוצה תמנה את הכהן גדול שלה ותקריב אתה התמיד שלה, אני לא יודע אם מותר להגיד אבל נראה לי שבמצב כזה עדיף שלא תוקם מדינה יהודית ונעביר את כל המריבות הפנימיות לרמה הציבורית הכללית, או לחצרות בית ה' בהר הבית? אתה רוצה את זה?

דוד: ח"ו!! אני מקווה שתוך כדי שהיראים יבואו לבירוך מה היא הדרך עפ"י התוה"ק לנהל את עם הקודש בארץ הקודש, הם גם יגיעו למסקנה שא"א לנהל את כל העם החכם והגדול הזה בלי מועצהגה"ת שיש בה באמת את כל חכמי ישראל מכל העדות והחוגים, ויבינו שהיחיד צריך לבטל דעתו בפני הרוב, ומאיך הרוב ישתדל להבין את דברי היחיד ולהתחשב בהם, ותהא תורה אחת לכל העם וודאי בעניינים המדיניים והציבוריים, ודאי שנושא זה הוא אחד מהנושאים המרכזיים שצריכים להתברר בשביל שמדינת התורה תוכל לקום וביהמ"ק יוכל להיבנות. כמוכן יש להדגי שהנושא אינו שלום חיצוני בכדי שיוכלו להתאגד, אלא מתוך הבנה פנימית ועמוקה שהקב"ה נתן את התורה לעם ישראל כולו והם צריכים לקיים אותה כפי הבנת רוב חכמיהם, ומאיך מתוך הבנה שכל קבוצה בעם יש לה את הענין הייחודי שלה, ואין טעם ואין אפשרות לבטלם. וכמוכן שהנושא החשוב והנכון שעוררת עכשיו, כלול במה שדברנו בהתחלה שהכל תלוי היום בעם ישראל ובכלל זה ענין השלום.

יא.

נחמיה: רק שעכשיו אחרי שסדרתי וסכמתי את שיחותנו, אני שם לב לשני דברים שמונחים בתוך הדברים, והצגת אותם כדברים פשוטים, ולכאורה הם דברים ששנויים במחלוקת.

דוד: מה הם?

נחמיה: אני יתחיל מהדבר הראשון, אתה בעצם הנחת כדבר פשוט בכל השיחה, שזה שחזרנו עתה לארץ ישראל, יש בזה עניין גאולי, ואתה בעצם מקשר בין זה לבין ההבטחה של הקב"ה להחזירנו לארץ, ובעצם פה אתה מכריע כמו המזרחי שאוחזים שהמדינה היא אתחלתא דגאולה, אמנם כל רבותינו מנהיגי הציבור החרדי החזו"א והגרי"ז והרב שך והגרי"ש כולם לא הסתכלו על זה ככה.

דוד: אני לא רואה כך את הדברים, לדעתי הטעות המרכזית של המזרחי היה בכך שראו את 'המדינה' כאתחלתא דגאולה, וזה ודאי טעות חמורה מאין כמוה, לראות בשילטון רשעי ישראל תחילה של גאולה, וטעות זו גורמת להם להתחבר לרשעים וללמוד מדרכיהם, וכפי שאנו רואים מיום ליום את ירידתם והתדרדרותם בשמירת התורה והמצוה, עד כדי שעניינים חמורים של כריתות נקרא אצלם חומרא של 'שמירת נגיעה', וכן בנושאים רבים באמונות ודעות עד כדי שאנו רואים את הרפורמה מתחילה מחדש בקרב חלק ניכר מציבור זה, וכל זה בא להם מאותה הגדרה אמללה של ראיית המדינה על מוסדותיה כאתחלתא דגאולה, עד כדי שאחד מרבותיה אמר על ראה"מ החילוני שהוא 'יושב על כסא ה' למלך' כפי הלשון שכתוב במלכים על שלמה.

נחמיה: ועל מה אתה מדבר?

דוד: אני מדבר על ענין אחר עצם זה שעתה המרכז של עם ישראל הוא בארץ ישראל, שזה ודאי קיבוץ גלויות כפשוטו שהרי במציאות אנו כאן בארצנו, אך ודאי וודאי שאת המדינה ומוסדותיה אין אנו רואים כאתחלתא דגאולה אלא כמעבדי הגאולה, וכמגבירי הסיכון שנגורש מהארץ ותקיא הארץ אותנו.

נחמיה: זה מוסכם על כולם שזה טוב שהגענו לארץ ישראל, חוץ מדעת יחיד של האדמו"ר מסאטמר בספר 'ויואל משה', שכבר מפורסם הדברים התמוהים והזרים הרבים שיש שם, ואין כן דעת שאר גדולי ישראל זצ"ל, השאלה היא האם לראות בזה תחילה של ענין גאולי.

דוד: לאמיתו של דבר איני יודע מה זה 'אתחלתא דגאולה' ו'לא אתחלתא דגאולה', עצם הנושא אינו משנה לנידון דידן, אני רק מנתח את המציאות שבה אנו נמצאים, ורואה מה חסר לנו בשביל להגיע למצב של גאולה, ואני רואה שמה שחסר לנו זה רק החזרה של עם ישראל לה', ושהתורה תנהל את המדינה, וזה מה שמוטל עלינו. איך להגדיר מצב זה? זה ממש לא נפקא מינה לענייננו.

נחמיה: ובכל אופן מה דעתך בנידון?

דוד: דעתי כמובן שיש בזה התקיימות הנבואות של קיבוץ גלויות והתקיימו ההבטחה שבתורה 'ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך שמה', אני לא חושב שעם ישראל יכול לבקש היום מהקב"ה שיקבץ את הגלויות, ואני לא מבין כ"כ מה יש להתווכח כאן, זכורני שלפני כעשר שנים לרגל ביקור הוד טומאת האפיפיוור בארץ, היה ביתד נאמן כתבה על כך שהנוצרים בזמננו אינם יודעים מה לענות על כך שעם ישראל חזר לארצו, שדבר זה מפריך את כל ההבלים הנוצרים שה' מאס בישראל ובחר בנצרות, ושאל אותי אחד מידידי 'ומה יתד נאמן עונה לעצמו על זה?!. ועיין עוד בספר 'אחרית כראשית' של ר' אריה שפירא שמוכיח בראיות ברורות את ההגדרה של תקופתנו, הספר מעוטר בהסכמותיהם של הגרמ"ש שפירא זצ"ל ושיבדלח"ט הגר"ש אויערבאך שליט"א, ר' שמואל אף כתב בהסכמה שספר זה מחזק את

האמונה בדברי הנחמה של הנביאים, והיינו כאשר אנו רואים בעינינו שחלקם התקיימו, לא נראה לי ששני תלמידי חכמים גדולים אלה הידועים בקנאותם הגדולה, חשודים בציונות או בסטייה מדרכם של החזו"א הגר"ז והרב שך. אלא שהללו בגדלותם עשו הפרדה בין המדינה הטמאה לבין הארץ הקדושה, וסמכו אף על הציבור הרחב שיבין זאת.

נחמיה: באמת מפתיע אותי.

דוד: אבל כמו שהדגשתי לפנינו ממש לא משנה מה ההגדרה של המצב, העיקר הוא מה נעשה כבר ומה עדיין לא נעשה, ומה אנחנו מצפים שיקרה, ולא נראה לי שיש שפוי אחד שיכול לומר שכאן ועכשיו הוא מחכה שנחזור לארץ ישראל...

יב.

נחמיה: אני יעבור לנושא השני שהתעורר לי תוכ"ד שסכמתי את דבריך, אתה יוצא מתוך נקודת הנחה פשוטה, שאת מה שחסר בשביל שיהיה התיקון השלם, מוטל עלינו לעשות, אמנם ההבנה הפשוטה של עד היום הייתה שדבר זה של הבאת הגאולה השלמה מוטל על המשיח, וזה דבר שהקב"ה יעשה כאשר יבוא הזמן המסוגל לגאולה, ואילו אנו צריכים לעשות מה שמוטל עלינו ללמוד ולקיים מצוות, ומה פתאום אתה מטיל עלינו את התיקון השלם ללא שנשלחנו לזה מאת ה'?

דוד: ולדעתך איך המשיח יגיע? האם הוא יתחיל מעצמו לתקן את העולם וכולנו נשב באדישות ולא נעשה כלום? אני מבין שמשיח זה לא משהו שמנותק מעם ישראל שהוא פתאום יגיע ויהפוך את כל המערכות ללא שיתוף פעולה עם ישראל, ואם זה כן יהיה ככה זה יהיה מאוד לא טוב לנו, ועלינו להשתדל שזה לא יהיה כך.

נחמיה: אז איך אתה מבין שזה יקרה? או יותר נכון, איך אתה רצה שזה יקרה?

דוד: אני מבין שכשעם ישראל יהיה במצב שהוא מבקש וחפץ באמת בה' ובתורתו, ובמימוש תורתו במציאות חיינו ובהנהגת ארצנו, וכאשר העם כולו יכוון את עצמו בצורה מעשית לכיוון זה, אז יתן ה' רוח באיש מתוך העם, ויאזרנו בכח בחכמה ובתבונה להמשיך את המשימה כפי שהעם רוצה, הוא ינהיג את העם וינהלנו להביאו למצב מיוחל זה, וככל מנהיג שמנהיג קבוצה, זה בעצם עניינו של כל מלך, והמשיח הוא מלך המשיח, והיינו שהוא מלך שכל העם חפץ בו שינהיגם לכיוון התיקון השלם של עם ישראל. אבל כל זמן שעם ישראל לא בכיוון המעשי של הדברים, ואין לו רצון מעשי ונחוש להביא עצמו למצב נעלה זה, אף משיח לא יעזור כאן.

נחמיה: אתה בעצם אומר שהגאולה לא יכולה לבוא לפני שעם ישראל מצפה לה, ולא די שיצפה לה בליבו, אלא צריך לצפות לזה בצורה מעשית, ולחשב מחשבות מה אנו עושים בשביל שמצב זה אכן יגיע. גם אם הדברים באמת מסתברים שהמשיח הוא לא דיקטטור, אבל בכל אופן זה נראה לי חידוש עצום, יש לך אולי מקורות לדבר זה?

דוד: ראשית אענה לך שאין זה חידוש כלל, 'חידוש' אינו דבר שלא הורגלת לחשוב בו, אלא דבר אינו פשטות ההבנה והסברה, ומאיך דבר שהוא פשוט מסביר אינו חידוש אף שלא רגילים לחשוב כך, לכן אני לא חושב שדברי מחודשים. קודם שאתן לך מקורות לענין אומר לך איזה הבנה שלי בגמ' סנהדרין 'אמר הלל אין להם משיח לישראל' ופירש"י 'אלא הקב"ה גואלם', ואמרו בגמ' 'שאל ליה מריה להלל', ולכאוי יש להבין עד כמה שבסוף תהיה הגאולה למה זה כזה נפק"מ אם הקב"ה יגאל את עם ישראל, או שיהיה להם משיח? ונראה לי הביאור בזה שאם נאמין שאין משיח שיוצא מתוך עם ישראל אלא הקב"ה יגאל את ישראל, ממילא לא יהיה מעם ישראל שום התעוררות לגאול את עצמנו מהגלות, היות ואנחנו נחכה לקב"ה, ולא זה רצון ה' אלא רצונו שהתיקון השלם יהיה ע"י התחוננים ובכלל זה הגאולה השלמה, ולפי"ז כל מי שאומר שהאפשרות היחידה למשיח היא רק בצורה ניסית הוא טועה שוב באותה טעות של הלל.

נחמיה: פשט נאה, אבל יש לך מקורות יותר ברורים לענין?

דוד: עיין ברש"י להושע פ"ג פס' ה' שכתב 'תנא משום רשב"י בגי' דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם, במלכות שמים, ובמלכות בית דוד, ובבית המקדש... אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן שנאמר אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' זו מלכות שמים ואת דוד מלכם כמשמעו ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש שנאמר החר הטוב הזה', וכמובן שביקוש אינו רק בקשה בפה כפי שרגילים היום לקרוא ללשון ביקוש, 'ביקוש' פירשו לחפש ולדרוש את הדבר איך אפשר באמת להשיגו, וכגון 'ויבוקש הדבר וימצא' יישמח לב מבקשי ה' 'בקשו פניו תמיד', הרי שלא יבואו לנו דברים אלו לולי שנעשה כל מאמץ מצידנו להחזירם אלינו.

נחמיה: מעניין! זאת אומרת שאנו צריכים מבחינתנו להשתדל להחזיר את ביהמ"ק ואת מלכות ישראל בארה"ק, ומלכות שמים כנראה הכוונה שהארץ תתנהל על פי חוקי התורה וערכיה. יש לך עוד מקורות?

דוד: כן, עיין מה שכתב באור החיים ויקרא (כה, כה) 'והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשובו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם, ומה יערב לכם החיים בעולם, זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם, הוא אלהי עולם ברוך הוא לעד, וימאס בעיני תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני, גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם, ובוה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב'.

נחמיה: עכשיו אחרי שאתה מראה לי את לשון האור החיים, אני נזכר בלשון הכוזרי בסוף הספר, וזה ממש נראה שהאור החיים אמר את דבריו על בסיס דביר הכוזרי, עד היום קראתי את הכוזרי ולא ייחסתי לזה משמעות גדולה וודאי לא משמעות מעשית, והדברים רק חלפו לי ליד האוזן, עתה לאחר ששמעתי את דבריך, נראה לי שהביטוי החזק ביותר שלהם הוא בדבריו בסוף הספר 'אולם אם יעשה המעשה בלא כוונה, או אם הכוונה לא תלווה מעשה, תאבד התוחלת לשכר, רק אם המעשה אינו בגדר האפשרות יש תועלת מה בדבר, אם ישמר האדם על הכוונה, ויתנצל לפני אלהיו על העדר המעשה, כדרך שאנו מתוודים בתפילותינו ומפני חטאינו גלינו מארצנו, וכן בתפלות אחרות, גם מי שמעורר בלב בני אדם אהבה למקום הקדוש הזה ראוי לשכר בלא ספק

והוא מקרב את בוא תקותנו, כמה שנאמר אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו, זאת אומרת ירושלים לא תבנה כי אם כאשר ישתוקקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה' עד כאן לשונו.

דוד: ודאי וודאי, הרי הכוזרי ידוע בתור ספר האמונה המדוייק ביותר, ואותו הורה רבינו הגר"א ללמוד מתחילתו עד סופו, ונראה שמטרת השאיפה של הגר"א לעלות ארצה, היה מחמת סיבה זו, שהוא מצידו עושה כל מה שהוא יכול בכדי שהגאולה תגיע, הוא אינו מעכב את הגאולה בכלום. הוא אינו מתנצל בפני אלהיו מפני חטאינו גלינו מארצנו ואין אנחנו יכולים לעלות ולהיראות כאשר הוא יכול לעלות לארצו ולהיראות את פני ה', וכפי שכותב הכוזרי.

נחמיה: הכוזרי והאור החיים מדברים על עלייה לארץ ישראל, ובוזוה אין תביעה עלינו אלא על בני חו"ל שנשארים בחו"ל, וזונחים ארץ חמדה ומואסים בה, וזה למרות שכאן מקום השראת השכינה, כאן עם ישראל נבנה, ואף מבחינה פרקטית כאן המקום הטוב ביותר לעם ישראל מבחינת שמירת תורה ומצוות.

דוד: אכן עיקר דברי הכוזרי והאור החיים הם על העלייה לארץ ה' ועל בנין בית המקדש, אבל צריך לתפוס את העיקרון של הדברים, הם בעצם אומרים שא"א לבקש על משהו ולהתפלל עלו ולהתחנן עליו, ולא לעשות כלום בנידון, בזמנם הדבר הראשון שהיה צריך לעשות זה לעלות לא"י, בזמננו כאשר עיקר עם ישראל נמצא בארץ הקודש, אנו צריכים לפעול ולהתקדם לכינון מלכות ה' כאן בארץ ישראל.

יג.

נחמיה: צודק! אפשר להוסיף שאפילו אם נשכח לרגע מכל הנושא הזה של גאולה, אנחנו צריכים לפעול למען נושא זה בשביל עצם קיום מצוות התורה, מדין 'קיום התורה' לא מדין 'צפית לישועה'.

דוד: כבר ביארתי שזה לא 'צווי דינים', אלא זה ענין אחד קיום התורה בשלמות היא היא הגאולה, כמובן שאתה צודק בדברך שאף מי שלא מסכים עם דברינו, צריך להגיע לכל זה מצד קיום התורה... אבל למרות שאני ישמח בכל מי שיפעל למען הנהגת ארצנו ע"פ התורה, מכל מקום אני חושב שאם זה יגיע מהמקום של השאיפה וההירתמות הציבורית לתיקון השלם, זה יהיה הרבה יותר טוב, וכמו המשל שהזכרתי כבר על נסיעה ברכב, שצריך להסתכל רחוק ולהתקדם במטרים הקרובים.

נחמיה: אני לא יודע... לי דווקא נראה שאם יפעלו בשם קיום התורה ולא בשם תכנית גרנדיזיות של התיקון השלם והגאולה, זה יהיה יותר ריאלי וממילא יחזיק יותר מעמד.

דוד: אני עדיין עומד בדעתי שצריך אף את הראיה למרחוק, לתכלית.

נחמיה: אולי אנחנו רק מתווכחים על פורפורציות... על כל פנים טוב שזה חילוקי הדעות היחידים שנשארו לנו בסוף כל השיחות...

דוד: זה באמת טוב מאוד... אבל הנני להזכירך שאנחנו רק אוחזים בתחילת השיחות ולא בסוף השיחות...

נחמיה: מה? למה? מה עוד יש לנו?

דוד: אתה לא זוכר שדברנו שכשאני יגמור להסביר לך את המושג של 'ציפית לישועה', אתה תלבן אתי יחד מה הדרכים אכן להגיע למצב זה?

נחמיה: כן אני זוכר, רק עכשיו אני מביין למה התכוונת. אז מה בעצם אנחנו צריכים לעשות?

דוד: אנחנו צריכים לשבת ביחד ולחשוב ברצינות, עם כל הרצון והתשוקה שכל תורתנו הקדושה תתגלה כאן במציאות, ואם כל הריאליות וההכרה של המציאות הממשית שלפנינו, ולנסות לבחון דרכים איך מחברים בין התורה למציאות הריאלית. אנחנו צריכים לשבת על כל הנושאים שהזכרנו לעיל, על דרך לחבר את העמלים לפרנסתם לתורה הקדושה, על כל השאלות המוסריות והערכיות וההלכתיות שיש במציאות החדשה, עד שלפחות לנו יהיה כיוון איך אכן מכוננים שלטון יהודי בארץ ישראל שהתורה עומדת בסיס ערכי דעותיו ותרבותו.

נחמיה: אתה מדבר כאילו המצאת את הגלגל, אתה לא יודע שכל נושאים אלו מדוברים ונכתבים כבר שנים רבות בציבור המזרחי, מה אתה מגיע לחדש?

דוד: ולמזרחי יש גם את הח"כים ונציגי הציבור שלו אז מה אנחנו צריכים ח"כים משלנו? התשובה הפשוטה היא, שהמטרה שלנו שונה משלהם, ואפ"י הדברים הדתיים שהם 'כביכול' דואגים להם הם בצורה שונה לגמרי משלנו, בצורה פשרנית ורדודה, הלכך אנו צריכים ח"כים יראי ה' הפועלים בשם התורה כפי תפיסתנו הרואה את התורה ברום מעלתה, ורק לפעמים אפשר לשתף איתם פעולה לפי העניין. הוא הדין כאשר אנו מדברים על בירור נושאים אלו, אפשר לעשותם בצורה פשרנית המכפיפה את תורתנו הקדושה לחוקי המדינה הקלוקלים ולערכיהם המעוותים, מתוך רצון לגשר על העולמות השונים. וכמובן שאנו החרדים הרואים בתורת ה' את חזות הכל, איננו יכולים כלל להסתמך על התורה היוצאת מבית מדרשם. ולכן פשוט שמוטל עלינו לדון בדברים מתוך נקודת המוצא היהודית והאמיתית שלנו, וכפי הצורה החרדית הבלתי מתפשרת שאנו תופסים את התורה הקדושה וערכיה ותכניה, ואפשר לומר שכמעט לא נעשו עדיין דברים בכיוון זה מתוך גישה חרדית אמיתית.

נחמיה: אכן אתה לא יודע כמה אני מתפוצץ כשאני קורא מאמרים מעין אלו מציבור המזרחי, כשנראה שמטרתם להכפיף את התורה לתרבות הקלוקלת השוררת בזמננו.

דוד: נכון, רק שיש שם ציבורים שונים לגמרי בדעות והשקפות ומעשים.

נחמיה: צודק. רק נחזור לענייננו, את רוצה שנכתוב על הכל, זה יס של ספרים, איך אתה חושב לעשות את זה?

דוד: כבר אמרו חכמי המשנה 'לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין להיפטר ממנה', אני חושב שאנחנו צריכים קודם להציג תוכנית כללית שלימה איך המדינה צריכה להיראות, אנחנו צריכים לדבר על ערכי היסוד, ועל הצורת היסודיות של יישום הערכים במציאות, כמובן שלא

נוכל לרדת לכל הפרטים הקטנים, אנו רק ננסה להתוות לעצמנו קו כללי של מדיניות בכל הנושאים הללו.

נחמיה: ומה זה יעזור? מי ישמע לך?

דוד: אני עושה את מה שאני יכול, אם זה יעורר את עם ישראל להשקיע בנושאים אלו מוטב, ואם לא אני את שלי עשיתי, כתוב בסוף מלאכי 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, אם אנשים לא יקשיבו לנו, ה' יקשיב לנו, וכשה' מקשיב ושומע, אז גם כל העולם שומע, שהרי 'אתה מחיה את כולם', ואותה מדה שאנו מעוררים אצל הקב"ה מתעוררת בכל העולם.

נחמיה: למרות שזה נשמע לי קצת קבלה, נראה לי שאני מבין את הדברים.

דוד: אז מתי נפגשים פעם הבאה להתחיל ללמוד את הנושא? אין אתה בן חורין להיפטר מזה!

נחמיה: ניפגש שנינו משבוע הבא, אחת לשבוע. אבל מה אתה אומר לא עדיף שנלמד ונברר את זה קבוצה שלמה ביחד? שניים זה לא מעט מדי?!

דוד: אתה מכיר את המשנה באבות שמביאה את הפסוק שהבאתי מקודם 'מנין לעשרה שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה שרויה ביניהם שנאמר א-להים נצב בעדת א-ל, ומנין אפלו חמשה שנאמר ואגדתו על ארץ יסדה, ומנין אפלו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט, ומנין אפלו שנים שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ומנין אפלו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך', אם יהיה עשרה מה טוב ומה נעים, ואם חמש גם טוב ואם פחות מזה גם טוב, העיקר שהנושא יתברר ויתלבן ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר לפניו, ואולי זה אף יתממש בספר חומרי בעולמנו אנו... עד שעניינים אלו התעוררו, אבל איך אתה חושב להשיג עוד לומדים לנושאים אלה?

נחמיה: כמו בכל נושא שאתה מפרסם מתעורר ענין, ואם יש מישהו שהדברים דברו אליו ורוצה להצטרף נשמח בו...

דוד: אדרבה, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוקנא...

נחמיה: בהחלט, העליתי על הכתב את כל השיחות שלנו ומסקנותיהם, ומי שזה ידבר אליו מוזמן להצטרף...

דוד: יישר כחך, חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי א-להינו...

נחמיה: וה' יעשה הטוב בעינינו...

המשך יבוא בעז"ה לאחר שיתבררו הדברים

לתגובות הערות והצעות

039253@gmail.com